

TREBALL FINAL DE GRAU EN MESTRE/A D'EDUCACIÓ PRIMÀRIA

DE LA LECTURA DE LA LIJ A LA LECTURA DE LA REALITAT

Nom de l'alumna: Agut Contreras, Ariadna

Nom del tutor/-a del TFG: Aguilar Ródenas, Consol

Departament d'Educació

Curs acadèmic: 2015/2016

AGRAÏMENTS

Vull agrair a Consol Aguilar Ródenas, la meua tutora de TFG i professora de l'assignatura Didàctica de la Llengua i la Literatura, la seua col·laboració, paciència, les consideracions encertades i consells que m'ha donat per dur a terme aquest TFG. Però, sobretot, agraiisc la seua predisposició, compromís i constància que m'han fet créixer tant personal com professionalment, ampliant així els meus coneixements. També vull donar les gràcies a Rut Carratalà, la meua tutora del pràcticum en l'escola Novenes de Calatrava de Borriana, sense la qual no haguera pogut dur a la pràctica aquest treball d'investigació, i als meus pares per mostrar-me el seu recolzament, afecte i estima, animant-me a tirar endavant aquesta tasca i romanent al meu costat.

ÍNDIX

1. Justificació personal del tema: relat de vida.....	4
1.1. Els contes tradicionals.....	6
1.2. Noves versions dels contes: intertextualitat, anàlisi i reflexió d'un tema: gènere.....	9
2. Necessitat de formació en LIJ en la formació inicial de mestres: criteris per seleccionar LIJ de qualitat literària i estètica.....	13
3. Què és un àlbum?.....	14
3.1. Per què aquest àlbum?.....	16
3.2. Anàlisi dels textos i les il·lustracions de l'àlbum <i>El príncep Ventafocs</i>	18
4. L'àlbum a l'escola: una experiència de lectura crítica a 2n d'Educació Primària.....	18
4.1. Abans d'anar: què fer?.....	18
4.2. A l'escola: contacontes.....	19
5. Conclusions.....	22
6. Transformació des del TFG.....	22
7. Bibliografia, recursos en web i altra documentació.....	24
8. Annex 1: Anàlisi dels textos i il·lustracions de l'àlbum <i>El príncep Ventafocs</i>	26

1. Justificació personal del tema: relat de vida

Per fer el Treball de Fi de Grau, he elegit la temàtica de Literatura Infantil i Juvenil (LIJ). En relació a la meua **biografia lectora**, es tracta d'un tema que des que era menuda he trobat summament interessant i motivador amb les nombroses lectures de contes infantils que els meus pares em llegien abans de dormir. La finalitat era que deixara la ment en blanc i imaginara les aventures dels i les protagonistes dels contes. Totes aquestes històries estaven plenes de màgia i fantasia, de manera que m'atrapaven psicològicament i em feien sentir tota classe d'emocions. Escoltar els meus pares llegint aquestes històries, em proporcionava tanta tranquil·litat que ben prompte hi queia dormida. Així, associava la lectura a un moment de tranquil·litat i plaer compartit amb la meua família.

Els contes s'apropen íntimament a la necessitat de l'ésser humà de narrar històries i transmetre-les a un públic, alhora que contem les nostres emocions i sentiments i les expressem davant dels altres. Aquests relats formen part de la nostra cultura i també de la nostra infància, sempre considerada la millor etapa de la vida de cada persona. Els contes ens proporcionen l'entrada a un món ben llunyà del real, un món ple d'imaginació, creativitat i il·lusió que s'hi forma en la nostra ment i que ajuda als i les infants a construir la seua pròpia personalitat.

Els contes que em llegien els meus pares, estaven escrits generalment en valencià, doncs, ma mare és professora de valencià i la llengua que es parla a casa és aquesta. Ma mare em contava els mateixos relats que a ella li havien contat quan era xicoteta, alguns dels quals eren orals. Quan vaig complir dos anys, ma mare ja em duia a la biblioteca municipal de Borriana, coneguda com La Mercé, situada al Centre Municipal de Cultura (CMC). Com que a aquesta edat encara no sabia llegir, agafava els llibres de les taules i les estanteries, els fullejava, mirava les il·lustracions i era ma mare qui em contava l'argument de cada història per tal que l'entenguera. A partir dels cinc anys vaig començar a llegir, em vaig fer sòcia de la biblioteca, de manera que hi assistia més sovint – dues o tres vegades per setmana-. Una vegada allí, buscava els llibres que em resultaven interessants i me'ls emportava a casa per tal de llegir-los amb tranquil·litat i d'endinsar-me en aquestes històries que em meravellaven.

A banda dels llibres prestats, els meus pares em compraven alguns, la majoria d'ells compresos en la companyia Walt Disney. Deixant de banda les lectures, generalment del gènere narratiu, hi anava de tant en tant al cinema de Vila-real i assistia a diverses representacions teatrals que sempre es feien en la Fira del Llibre.. Aquestes obres teatrals s'adreçaven a un públic infantil i tenien lloc al carrer enfront de La Mercé, de manera que tots i totes les infants ens seiem a terra formant un rogle.

Però, la meua experiència no sols contempla els llibres literaris, el cinema i les representacions teatrals adreçades a un públic infantil, sinó que, a més a més, sempre he tingut clar que de major volia ser mestra perquè m'agrada l'ensenyament, sobretot dirigit cap a aquestes edats on es construeixen els coneixements, els sabers, les actituds i els valors ètics i morals que definiran la

identitat de cada xiquet i xiqueta. Com a futura docent, la metodologia que defense és innovadora, activa i participativa, un model especialment centrat en l'alumnat, considerant-lo protagonista del seu propi aprenentatge, incloent l'àmbit lector. Ací, el procés d'ensenyament-aprenentatge és bidireccional –docent i alumne/-a i a l'inrevés- i, fins i tot, multidireccional –docent, alumne/-a i resta de companys/-es entre sí-.

En el model pedagògic innovador, el/la mestre/-a, que actua com a guia i orientador/-a, anima i motiva els i les alumnes a que s'impliquen activament durant tot el procés educatiu, així com en la lectura, per tal d'aconseguir un aprenentatge més profund i despertar l'interés en ells i elles per a aprendre. El/la docent crea a l'aula un clima de confiança, seguretat, acceptació, respecte i cooperació que afavoreix l'aprenentatge significatiu tant acadèmic com personal. Així doncs, cal evidenciar que la literatura i l'educació no formen part de dos mons diferents, sinó que estan estretament relacionats l'un amb l'altre.

No ha sigut fins aquest curs acadèmic 2015-2016, quan m'he vist capacitada per a analitzar la LIJ i aportar-ne nous enfocaments. Aquest fet ha sigut possible gràcies a l'assignatura "Didàctica de la Llengua i la Literatura Catalana", compresa dins del Grau de Mestre/a en Educació Primària i instruïda per la professora Consol Aguilar Ródenas.

Dins de l'àmbit de la literatura infantil, enfocaré el meu TFG des de la **perspectiva de gènere**, i use el concepte *gènere* i no *sexe* perquè el gènere és una construcció social i cultural del que es considera masculí o femení a un grup social, i el sexe és una diferència estrictament biològica. Consol Aguilar (2015) recull les paraules de Carlos Lomas per definir el concepte de gènere:

El género es orden simbólico y está en todos los lugares aunque no se manifieste de la misma manera en cada época y en cada cultura ni actúe de igual modo en cualquier contexto y en todas las personas. [...] La feminidad y la masculinidad no son una esencia universal e inalterable sino existencias concretas y susceptibles de *performance*, el efecto de una cultura determinada en cada cuerpo de mujer y en cada cuerpo de hombre. Al ser un efecto de la cultura, las identidades masculinas y femeninas están social e históricamente constituidas y en consecuencia están sujetas a las miserias y a los vasallajes de la cultura patriarcal pero también están abiertas a las utopías del cambio y de la igualdad. (p. 78)

Els llibres infantils esdevenen una activitat personal, creativa, plaent i significativa, però també són una ferramenta essencial de socialització, on els xiquets i xiquetes van interioritzant els valors morals que transmeten els i les personatges protagonistes i antagonistes dels contes, i seran aquests els que, més tard, determinaran i construiran les seues identitats. Cal tindre en compte que molts dels llibres que proposem als i les nostres alumnes –i m'incloc com a futura mestra-, estan carregats d'estereotips i actituds sexistes que també influiran en la formació de la identitat dels

lectors i lectores. Per aquest motiu, crec no sols important, sinó també necessari, que tots i totes les professionals de l'educació tinguem una sòlida formació en gènere i en LIJ.

Amb aquest TFG plantege una **metodologia educativa** ben diferent a la tradicional, basada en la pedagogia crítica i en el principi d'igualtat entre homes i dones. Aquesta manera de treballar comporta un espai de coneixements, valors i significats compartits i contrastats entre aquells i aquelles que formen part del procés d'ensenyament-aprenentatge. Afavoreix el foment d'un pensament divergent, flexible i crític amb criteri propi que no accepta una veritat absoluta. El propòsit de la pedagogia crítica és analitzar, reflexionar, qüestionar i criticar el món en què vivim per tal de transformar-lo, eradicar els estereotips i les desigualtats culturals, socials i personals, i encaminar-nos cap a una societat utòpica: justa, solidaria, equitativa i crítica.

L'**objectiu** que em propose és conscienciar als ciutadans i ciutadanes sobre la importància de les lectures infantils i de com aquestes influeixen directament en el procés de socialització i en la identitat de cada persona. Per treballar aquest tòpic, empraré el llibre àlbum, concretament, utilitzaré el *El príncep Ventafocs* de Babette Cole, una nova versió de *La Ventafocs*.

A més a més, cal dir que aquest TFG no sols contempla una de les vessants per fer el treball, sinó que inclou els tres aspectes de les opcions del TFG: teòrica (bibliogràfica), pràctica (experimental) i professionalitzadora.

1.1. Els contes tradicionals

Inicialment, el que hui en dia coneixem com literatura infantil, feia referència a una sèrie de contes populars -aquells relatius a un poble en concret- i contes tradicionals -aquells que pertanyen a la tradició i a la cultura que es transmet-. Així, els contes populars i tradicionals es transmetien oralment de generació en generació com si fora un costum o una tradició dels habitants d'alguna zona geogràfica concreta i específica. Però, quan s'entrevistaven diverses persones per arreplegar els contes de tradició oral, aquests relats presentaven notòries diferències dins d'una mateixa història, de manera que, com que van sorgir tantes versions i reelaboracions de la mateixa narració, resulta difícil saber quina és la història original i quines en són les transformacions (Aguilar, 2000: 47).

Amb el pas del temps, trobem alguns personatges històrics que van decidir dur a terme les primeres obres literàries escrites, partint de la base d'aquestes llegendes populars anònimes transmeses oralment, tals com *Blancaneus*, *La Bella Dorment*, *La Caputxeta Vermella*, *El Gat amb Botes*, *Barba Blava* i *La Ventafocs*. Entre ells, van destacar Giambattista Basile (1575-1632), Charles Perrault (1628-1703), els Germans Grimm: Jacob (1785-1863) i Wilhem (1786-1859); i Hans Christian Andersen (1805-1875).

Totes aquestes històries que formen el gènere de la literatura infantil més antic i divulgat, són recopilacions narratives dirigides a persones adultes, no a xiquets i xiquetes ni a joves, però amb el

temps s'adapten a un públic infantil: es van suprimir relats i es van alterar, retocar i adaptar els textos originals, censurant aspectes considerats no aptes o violents, com és el cas del sexe, la mort, el mal caràcter i la iniciativa femenina com destaca Aguilar (2000: 49), seguint Lurie. Aquesta modificació va garantir un veritable èxit, ja que les obres podien ser llegides per un públic ambivalent: són obres que pertanyen a la LIJ, però que també agraden a les persones adultes. Aquest fet permet que puguin ser llegides per un públic nombrós on cada lector/-a done la seua pròpia interpretació dels contes.

Els contes tradicionals, entre els quals trobem els **contes de fades o de princeses**, es van narrar en una època classista i sexista, on es considerava que la dona era clarament inferior a l'home per l'única condició de ser dona. En els contes clàssics, la dona sempre té un *rol* secundari i actua d'esposa d'un home, de mare o de filla, mentre que l'home té el paper principal. Les dones sempre es mostren belles, dolces, delicades, tendres, ingènues, dèbils, fràgils, porugues, sensibles i sentimentals, afectives –expressen els seus sentiments sense cap dificultat-, insegures, indecises, dependents, obedients, submises i intel·lectualment negades. Així, es valora la seua bellesa més que qualsevol altre aspecte com per exemple la intel·ligència. Però, el pitjor és que es mostren passives a l'acció: davant d'una situació problemàtica o perillosa, sempre esperen ser rescatades per un baró, enlloc d'enfrontar-se elles mateixes al perill o al canvi. Consol Aguilar (2015: 26), seguint Oreinstein ens recorda que les protagonistes dels germans Grimm són idealitzades, no per les seues iniciatives, sinó més bé per la seua renúncia a l'acció.

A banda de la seua aparença física i del seu caràcter, les dones se situen en un àmbit privat, domèstic i familiar on solen ocupar-se de les tasques de la llar i de la cura de la resta de persones, de manera que se li nega el camp de l'èxit professional. En aquests relats, el missatge de la domesticitat va lligat al silenci que es presenta com la millor prova de la intel·ligència femenina. A banda, si no tots, quasi tots els contes de princeses tenen desenllaços feliços estretament pareguts l'uns amb els altres, on, prèviament, es transmet la idea de l'amor romàntic i perfecte amb el "príncep blau", un amor lligat al concepte de subordinació i desigualtat. Així, es transmet la necessitat que té la dona per casar-se i dependre d'un home atractiu, romàntic, valent, protector i amb un elevat nivell adquisitiu (Enguix i López, 2014: 12). María del Mar Pérez (2013: 180) exposa aquest mite del "príncep blau" com un producte d'una visió del món romàntica, idealitzada i poc realista, remarcant:

Como si de un hechizo se tratara, los clichés temáticos y oracionales con que acaban los cuentos de hadas intentan sumir a las mujeres en un estado de ensoñación que las hace aguardar la llegada de su príncipe azul y la felicidad que solo parece prometerles la condición de casada (p.183).

Aquesta manera de mostrar el *rol* de les dones en la LIJ, fomenta que les xiquetes interioritzen el model de dona que mostren els contes tradicionals com l'únic possible i que somien en convertir-se en dones boniques, callades, vergonyoses, aïllades, insegures, dependents i obedients. Elles

aprenen a subordinar-se i a dedicar-se a les tasques domèstiques ja que volen paréixer-se tot el possible a les princeses dels contes, fins i tot, arriben a pensar quasi de manera obsessiva amb l'amor ideal i el matrimoni com una situació idònia i perfecta, com si aquesta fora la única via de realització per a qualsevol dona. Consol Aguilar (2015: 29), seguint a Parson, puntualitza: "lo que es posible y aceptable para la protagonista se convierte en aceptable para la lectora".

Pel contrari, en la literatura, els homes, des d'aquesta visió desigualtaria de l'amor, resulten ser valents o covards, extrovertits, aventurers, arriscats, forts, agressius, astuts, intel·ligents, ambiciosos, segurs de sí mateixos, racionals, dinàmics, actius i eficaços, bé pel treball o bé pel poder. Ells són els que viatgen, lluiten, elegeixen, rescaten i salven el món i les donzelles dels perills en què es troben, actuant així com a herois de l'acció. Els homes dels contes clàssics, generalment en funció del context sociohistòric, es caracteritzen per ser poc afectuosos, és a dir, són incapaços d'expressar els seus sentiments o la seua sensibilitat, així que se'ls rebutja del camp emocional i de la humanitat. Es mouen en un àmbit públic i professional on s'ocupen de les tasques remunerades relacionades amb la recerca de poder i de l'èxit. És, per tant, un altre condicionant de gènere.

En definitiva, la LIJ als contes tradicionals no és neutra, sinó més bé al contrari: estableix una sèrie de diferències notòries entre la funció social de la dona i la de l'home a partir dels *rols* plasmats en els contes. Aquestes diferències provoquen una visió de la societat en la que cada gènere té associades unes característiques pròpies. Així s'esdevé que els xiquets i xiquetes aprenguen a comportar-se socialment d'una manera determinada, d'acord amb el sexe al que pertanyen. Consol Aguilar argumenta (2000):

Los cuentos transmiten una tradición cultural rica y compleja, una concepción del mundo; tienen la función socializadora en relación a un objetivo: insertar a los miembros más jóvenes de la comunidad en su contexto sociocultural. [...] Los cuentos populares clásicos son un instrumento ideológico, incluyen una visión de la estructura social interesada que proporciona valores y creencias para dominar o para sobrevivir y subvertir. (p. 49-50)¹.

Posteriorment, les versions dels contes tradicionals de Charles Perrault i dels Germans Grimm van passar a visualitzar-se al cinema amb les pel·lícules de **Walt Disney**, fet que ha contribuït a que aquests contes tan enraïats en la ideologia patriarcal de l'època, els mateixos que tant han definit la nostra cultura, no s'obliden mai amb el pas del temps, malgrat els nombrosos canvis socials, lingüístics i tecnològics que s'han produït en la nostra societat. María del Mar Pérez (2013) seguint Zipes, defensa:

Los cuentos de hadas alcanzan la categoría de míticos cuando materializan los intereses y creencias de la ideología patriarcal, que presentan como una verdad

---

¹ Aquest TFG s'acull a les normes de citació APA, 6a edició.

absoluta. Estas historias logran trascender el contexto histórico en que se originaron para ser consideradas como narrativas atemporales que reflejan nuestra naturaleza, deseos y preocupaciones. (p. 175).

Maria del Mar Pérez (2013: 195) evidencia que la companyia Disney ha esborrat de la memòria col·lectiva aquelles versions antigues dels contes de fades i ha presentat la seua pròpia, aconseguint marcar i dominar l'imaginari infantil i col·lectiu, mostrant una felicitat i una bellesa perfectes que no es corresponen amb la realitat. Gràcies a la companyia Walt Disney al segle XX, alguns personatges dels contes clàssics –Blancaneus, la Ventafocs i la Bella Dorment- han adquirit un estatus mític amb la imatge de princeses romàntiques i exemplars. I remarca (Pérez, 2013: 177): “su proverbial belleza y bondad, junto con el romanticismo de sus historias, han creado una imagen mítica de la princesa sustentada en un estereotipo cultural bien definido”.

Concloent, a causa d'aquests ensenyaments ideològics patriarcals i sexistes, els contes populars presenten una sèrie de desajustos que no corresponen a la nostra societat actual, ja que aquests mostren els *rols* d'una època amb uns patrons culturals, religiosos i polítics que no formen part de la nostra ni tampoc als nostres temps. Per aquest motiu, amb el temps, naixen noves versions dels contes tradicionals. Afortunadament, en l'actualitat, la LIJ mostra models de relacions amoroses igualitàries i no subordinades.

1.2. Noves versions dels contes: intertextualitat, anàlisi i reflexió d'un tema: gènere

Quan parlem de **gènere**, ens referim a la construcció social, cultura, psicològica i ideològica d'allò que es considera masculí o femení a un grup social. les normes i conductes socials, culturals, psicològiques i ideològiques assignades als homes i a les dones en funció del seu sexe. Segons Varela (2013: 182), es tracta d'un element rellevant en la formació de les identitats de cada persona, ja que defineixen la personalitat, el caràcter, els interessos, el posicionament, els mèrits, els gestos i les expressions d'acord amb el sexe al que pertany. Consol Aguilar explicita (2006):

El género es un elemento que constituye las relaciones sociales de acuerdo con nuestra percepción de las diferencias de sexo y, además, es un elemento inherente a las relaciones de poder (p. 8).

Estretament relacionat amb el concepte de gènere, trobem el de **sexisme**, basat en una conceptualització desigualtaria dels homes i les dones. Generalment, relacionat amb una societat classista, patriarcal, heterosexual (binària) i jerarquitzada dividida en dos grups culturals –masculí i femení- i caracteritzada per la dominació dels homes i la subordinació de les dones. Nuria Varela (2013), seguint Victoria Sau defineix el sexisme com el:

Conjunto de todos y cada uno de los métodos empleados en el seno del patriarcado para poder mantener en situación de inferioridad, subordinación y explotación al sexo

dominado: el femenino. El sexismo abarca todos los ámbitos de la vida y las relaciones humanas (p. 180).

Al llarg del temps, en l'àmbit de la LIJ, de la mateixa manera que en la societat, hi ha maneres diverses de ser dona i de ser home ben diferents a les tradicionals, naixen dones lliures, rebels, polèmiques, decisives, actives i actores de la seua pròpia vida. És així com apareixen maneres de ser diverses en el seu origen però d'igual valor, és a dir, *rols* que no venen definits per la condició de pertànyer al sexe masculí o al femení, sinó que tenen en compte la personalitat de cadascú, independentment del sexe biològic, una estricta diferència física. En alguns contes moderns, fins i tot, es mostren *rols* són totalment oposats a aquells que s'han transmet durant generacions. Es proposen models divertits i actius en els que es veuen reflectits, no sols el homes, sinó també les dones. L'objectiu d'aquestes noves narracions és capgirar la funció de la dona i de l'home estereotipada des d'anys enrere i tractar així la temàtica del gènere. Com a conseqüència, aquests nous papers de la dona i de l'home eviten les desigualtats socioculturals entre un i l'altre sexe. En relació al tema, Consol Aguilar (2006) remarca, seguint les paraules de Carlos Lomas:

No existe una esencia natural de lo femenino y de lo masculino, sino un mosaico cultural de identidades femeninas y masculinas –heterogéneas y en ocasiones antagónicas- adscritas a uno u otro sexo. Dicho de otra manera: no existe una manera única y excluyente de ser mujer y de ser hombre, sino mil y una manera diversas de ser mujeres y de ser hombres en nuestras sociedades, en función no sólo del sexo de las personas, sino también de su grupo social, de su edad, de su ideología, de su *capital cultural*, de su estatus socioeconómico, de su orientación sexual, de sus estilos de vida, en definitiva, de sus maneras de entender (y de hacer) el mundo y de la naturaleza de las relaciones que establecen con los demás seres humanos. (p. 9).

Amb el pas del temps, els contes clàssics s'han anat modificant, canviant i evolucionant alhora que ho ha fet la societat en que vivim. Han sorgit noves adaptacions i transformacions, noves versions dels contes tradicionals que tant han format i segueixen formant part de la nostra cultura des dels segles XV i XVI i del nostre imaginari col·lectiu, caracteritzat tradicionalment per ser classista i sexista. Per considerar-se els referents literaris de la nostra societat, els contes populars han sigut reinterpretats i recreats per diferents autors i autores durant diversos anys en la literatura infantil, tenint en compte les expectatives i preocupacions socials, culturals i econòmiques de cada moment. Consol Aguilar (2000: 48).

Els contes infantils són una eina imprescindible de socialització, on els xiquets i xiquetes veuen, accepten i interioritzen els valors i comportaments que observen, no sols en la seua vida quotidiana -la família, les amistats, l'escola, els mitjans de comunicació, la religió i l'entorn sociocultural on es creix i es viu-, sinó també als llibres literaris. Els lectors i lectores assumeixen com a naturals i propis

aquells pensaments, actituds i sabers ideològics plasmats als contes, de manera que integren i construeixen la seua personalitat en base a tot allò que observen i lligem (Enguix i López, 2014: 8). Aquests valors ètics i comportaments seran els que construiran posteriorment la identitat de cada lector i lectora.

Els contes tradicionals, tal com he comentat en l'anterior apartat, no són neutres, no fan un ús objectiu del llenguatge ni tampoc presenten els personatges femenins i masculins equitativament, sinó que associen certes temàtiques a la feminitat i a la masculinitat per a desenvolupar les identitats de gènere. A més, cal assenyalar el seu context sociohistòric, lligat a la història de les mentalitats. Els contes populars evidencien una sèrie de valors, creences, costums, actituds i comportaments summament diferents entre el sexe masculí i femení, de manera que tot allò que apareix escrit o il·lustrat als llibres, apareix d'eixa manera específica per alguna raó concreta. Consol Aguilar (2015), seguint Alison Lurie, exposa:

Los cuentos de hades no son simplemente un pasatiempo infantil de mundos irreales e irrelevantes. [...] Haríamos bien en prestar atención a lo que tienen que decir sobre el mundo real en el que vivimos (p.25)

A l'annex es pot comprovar eixa influència social des de la intertextualitat, eixa relació implícita i còmplice entre el text i el/la lector/-a.

La LIJ mostra quines expectatives poden formar-se els xiquets i les xiquetes sobre com han de pensar i comportar-se per a satisfer les exigències inherents al gènere: com han de vestir-se, com han de decorar qualsevol objecte o espai, a quins jocs poden o deuen jugar i a quins no, però, sobretot, quines tasques poden dur a terme en l'àmbit públic i en el privat. Aguilar ens recorda (2008: 3): "las identidades de género son una construcción social a partir de las diferencias sexuales". A banda, mitjançant la LIJ, els xiquets i xiquetes aprenen quina ha de ser la seua funció en la societat a partir de l'imaginari literari que es formen. Enguix i López (2014) en relació al tema, exposen:

En nuestra cultura la socialización es distinta según el sexo, es una socialización diferenciada, en donde niñas y niños, desde el nacimiento, reciben mensajes y mandatos diferentes sobre las normas de comportamiento, sobre lo que se considera propio de su sexo, y que está en función de lo que la sociedad espera de unas y de otros (p. 8).

Les **noves versions dels contes clàssics**, encara que hereten molt de patrimoni dels contes populars, no pretenen repetir les mateixes històries, sinó que busquen continguts i temàtiques originals i innovadores que corresponguen a les necessitats del nou públic. Per fer-ho, també recuperen característiques que s'havien perdut en les censures d'aquests contes populars. Així, actualment, els contes de fades perviuen en la memòria dels xiquets i xiquetes i de les persones

adultes, malgrat hagen sigut transformats i adaptats segons el context sociocultural. Com demostra Aguilar (2015):

El total d'estudiantat participant són 163 persones, i el seu imaginari literari compartit sobre la llibreria, en relació als «clàssics», parteix de les pel·lícules de Disney, que per al 88,4 % de l'estudiantat és l'única referència anterior al nostre treball. Com assenyala Giroux (2001:93), no hem d'oblidar com Disney modela les identitats individuals i controla els camps de significat social; els seus temes formen part d'un discurs més ampli i privilegien algunes definicions o interpretacions sobre altres amb personatges femenins construïts en rols de gènere estretament subordinats als masculins. (p. 80).

Consol Aguilar (2000: 47) assenyala que alguns autors/-es utilitzen les narracions llegides i escoltades en la seua infància per a la recreació, en adaptacions o noves versions, amb modificacions de funcionalitat i intencionalitat, d'allò que es retrau en textos anteriors.

Aquestes noves versions es caracteritzen, no sols per mostrar la fantasia dels relats populars, sinó també per comprendre i reflectir la realitat que ens envolta, com és el cas de les desigualtats de gènere que tant han suposat l'opressió, la dominació i l'explotació de les dones que han anat passant al llarg de la nostra història, cultura i societat. Sols així es poden plantejar accions per a la transformació social. Per fer-ho, és necessari prendre consciència de la discriminació de les dones, reconèixer el problema i resoldre'l. Com bé puntualitza Consol Aguilar (2009: 5), no podem transformar allò que no veiem, allò que no és visible.

Aquest canvi en la manera de pensar i d'entendre el món apareix amb el naixement del **feminisme** precursor a finals del segle XVIII, un pensament revolucionari de capdavanteres que qüestiona l'ordre establert fins el moment i lluita per acabar amb el patriotisme com a forma d'organització política. La seua finalitat és eradicar el domini masculí i la subordinació femenina tant legal com ideològica. Les feministes de la Revolució Francesa defensen la lluita per la igualtat de drets i defensa les idees d' "igualtat, llibertat i fraternitat", esdevenint així la construcció de noves formes d'identitat on els éssers humans són el que volen ser i viuen com volen viure, sense un destí marcat per sexe amb el que hagen nascut (Varela, 2013: 20). Nuria Valera (2013) destaca:

El feminismo es una teoría y práctica política articulada por mujeres que tras analizar la realidad en la que viven toman conciencia de las discriminaciones que sufren por la única razón de ser mujeres y deciden organizarse para acabar con ellas, para cambiar la sociedad. Partiendo de esa realidad, el feminismo se articula como filosofía política y, al mismo tiempo, como movimiento social. (p. 14).

I en relació a la situació actual, Consol Aguilar (2013) recull l'argument de Carlos Lomas i evidencia:

Sin el feminismo y sin las feministas no estaríamos hoy donde estamos. [...] En la medida en que el feminismo (y los feminismos) constituye una teoría sobre el modo

en que nos construimos como mujeres y hombres en unas sociedades caracterizadas no solo por la diferencia sexual sino también por la desigualdad cultural entre unas y otros, algunos hombres encontramos en las teorías feministas algunas claves que nos ayudan a entendernos algo mejor y a entender el aprendizaje cultural de las identidades femeninas y masculinas en el mundo en que vivimos. (p. 180).

2. Necessitat de formació en LIJ en la formació inicial de mestres: criteris per seleccionar LIJ de qualitat literària i estètica

Tots i totes les professionals de l'educació hem de plantejar-nos com a objectiu primordial, el següent: educar als xiquets i xiquetes basant-nos en el principi d'igualtat, amb la finalitat de desenvolupar una societat plural, equitativa, democràtica, justa, tolerant, respectuosa i lliure. Per poder dur-ho a terme, els i les docents hem de tindre, entre altres coses, una bona formació en LIJ –per exemple és important saber diferenciar molt bé entre conte, llibre il·lustrat i àlbum-. Sols així podrem oferir el millor al nostre alumnat i formar lectors/-es competents, actius/-ves i crítics/-ques. Ariadna Agut i altres (2015)² exposen:

Els i les docents hem de tenir cura dels llibres que triem per als i les nostres estudiants i fer una anàlisi exhaustiva, reflexiva i crítica envers tots els elements d'aquests –des del llom, les cobertes, les guardes, la portadella, la portada, fins a la narració i les il·lustracions que acompanyen i complementen la informació del text. [...] Si aprenem tot el que envolta la Literatura Infantil, si coneixem com observar-la i som capaços d'elaborar una mena d'anàlisi completa d'un conte, podrem aleshores, ser capaços d'eleger uns contes per als nostres alumnes plens de valors, de funcionalitats i d'il·lustracions que conviden a la imaginació. (p. 48-53).

Com a mestres, hem de proporcionar als i les nostres alumnes, llibres amb diversitat temàtica i amb una gran varietat de models d'home i dona –incloent les noves masculinitats-, tots ells possibles i vàlids socialment. Cal seleccionar llibres tant de qualitat literària com estètica, llibres no sols que els agraden, sinó també que despertin la seua curiositat, que els proporcionen una visió realista del món en què vivim, que mostren i plantegen problemes reals de la vida pública i quotidiana i els deixen que reflexionen sobre com solucionar-los. És a dir: llibres que ens fan formular-nos noves preguntes i que ens ajuden a transformar les desigualtats culturals, socials i personals amb el propòsit d'avançar cap al tipus de societat que volem. Cal remarcar la qualitat dels llibres literaris,

---

² Textos que s'inclouen al diari dialògic de l'assignatura MP1034 del curs acadèmic 2015/2016, penjats en obert a l'aula virtual.

URL: <https://aulavirtual.uji.es/course/view.php?id=40887>

és a dir: el tema, en aquest cas el gènere, ha d'anar lligat a la qualitat literària i estètica. Sense això, no s'ha d'incloure cap llibre a la biblioteca d'aula o d'escola.

3. Què és un àlbum?

Definir el concepte llibre àlbum no resulta gens fàcil, per això és necessari partir de termes que pertanyen també a l'àmbit de la literatura amb els quals estem més familiaritzats: el conte i el llibre il·lustrat.

1. El **conte** forma part d'un gènere i és un producte literari dirigit a un públic infantil on, de vegades, hi apareix una il·lustració. Tracta tòpics imaginatius, fantàstics, transversals i universals, que resulten interessants per als xiquets i xiquetes, ja que són propis de la infantesa. Alguns d'ells reflecteixen la realitat i els ajuden a enfrontar-se a situacions problemàtiques de la vida quotidiana, cercar solucions, resoldre-les i superar-les. La finalitat dels contes és entretenir els lectors/-es, fer-los gaudir de la lectura i de les imatges, i endinsar-los en un món imaginari on tot és possible. Però, aquests també contemplen un propòsit moralitzador: educar els lectors i lectores mitjançant les actituds, les normes i, sobretot, els valors morals i ètics que transmeten. Els xiquets i xiquetes es troben íntimament identificats amb els personatges dels contes, fet que afavoreix que els més menuts i menudes expressen els seus sentiments i s'emocionen llegint o escoltant aquestes històries.
2. El **llibre il·lustrat** és també una obra literària enfocada, generalment, a un públic infantil, però aquesta va un poc més enllà en el món visual: ofereix al lector una experiència no sols creativa, sinó també estètica. En el llibre il·lustrat, algunes imatges acompanyen puntualment al text, visualitzen el que apareix escrit i formen part de l'acció, de manera que segueixen la mateixa seqüència temporal que el propi text. El text i la imatge no tenen una relació interdependent, de manera que el/la lector/-a no pot comprendre la història narrada sense llegir el text, ni pot entendre la història tan sols a partir de les imatges.
3. L'**àlbum**: després de situar-nos en l'àmbit literari i esmentar què són el conte i el llibre il·lustrat, passarem al que ens interessa: comprendre el significat de l'àlbum. L'**àlbum** és una obra literària, estètica i artística, adreçada, no sols a un públic infantil, sinó que també pot trobar una gran acceptació entre un públic més adult. No obstant això, cal assenyalar que els xiquets i xiquetes, encara que siguin capaços de llegir aquest tipus de llibres, no podran veure tots i cadascun dels significats que amaguen perquè molts d'ells passaran desapercebuts. Necessitaran l'ajuda d'un/-a adult/-a per tal de comprendre el significat de la història. Llegir les il·lustracions comporta un coneixement més profund del que estem acostumats, ja que, erròniament, "casi instintivamente se entiende que leer es leer literatura, y, más específicamente, narrativa" (Díaz-Plaja, 2002: 220). Llegir, tant textos com imatges,

significa mirar més enllà del que a simple vista es veu, reflexionar sobre el que hi apareix als llibres i extraure conclusions. Així, un/-a adult/-a pot llegir entre línies, pensar i reflexionar sobre allò que amaguen els llibres, sobre allò que no comuniquen explícitament, però sí implícitament i transmetre-ho als infants amb la finalitat que aquests desenvolupen una visió crítica del món en que vivim.

A diferència del conte i del llibre il·lustrat, l'àlbum respecta millor el procés de creixement i desenvolupament cognitiu, intel·lectual i emocional, així com el procés de maduració estètica de l'individu. Aquest fet és possible gràcies a una característica essencial que posseeix l'àlbum: el text i la il·lustració són interdependents entre sí, és a dir, ambdós treballen conjuntament, es complementen i es necessiten l'u de l'altre per tal de donar-li una comprensió i un significat complet a la història (Ariadna Agut i altres, 2015: 49-50) per tant, sense el text i la imatge no podem arribar a donar sentit complet a la lectura. La raó és que, aïlladament, no disposem de tota la informació, així que cal juntar el text i la imatge per comprendre la història. César Segovia (2011) assenyala:

[Los libros álbum son] textos e imágenes entrelazados de tal forma que unos no tendrían el mismo significado sin las otras, donde la escasez de las palabras está complementada por las sugerencias de las ilustraciones, donde la brevedad, la precisión y la simplicidad –en el buen sentido de la palabra- son factores fundamentales (p. 12).

Certament, el llibre àlbum és una bona eina per iniciar-se en el món de la lectura i la literatura, però també en el món icònic i simbòlic de les il·lustracions; doncs, mirar imatges és també llegir (Díaz-Plaja, 2002: 219). Gemma Lluch i Caterina Valriu (2013: 71) ens recorden que “la il·lustració, en alguns gèneres i llibres, té tanta importància que hem d'analitzar-la per si sola”. De fet, trobem àlbums d'una lectura complexa que no tenen text. Possiblement una de les qüestions més difícils d'esbrinar és quin tipus d'interacció s'estableix entre el text i les imatges. En un llibre àlbum, el text, si existeix, necessàriament és curt, per exemple, simplificat a un parell de frases per cada doble pàgina (Rosero, 2010: 5). L'autor/-a de l'àlbum, encara que no és una característica general de tots aquests llibres, pot ometre el text si així ho desitja, ja que allò primordial en aquestes narracions, no són les paraules, sinó les imatges, unes imatges narratives i persuasives que no sols embelleixen i decoren l'obra, sinó que també dialoguen amb el text i aporten nous significats (Lluch i Valriu, 2013: 72). Les il·lustracions es relacionen entre sí amb la finalitat de contar una història amb una línia temporal. Com remarca Ana Díaz-Plaja (2002):

El libro ilustrado propone un tipo determinado de lectura en la que los códigos, uno espacial –la ilustración- y otro temporal, se yuxtaponen creando una interrelación que es algo más que una mera suma. La imagen limita la afirmación que contienen las palabras, pero, al mismo tiempo, la amplía; llena vacíos de información y, al mismo tiempo, abre el significado a nuestros códigos gráficos y estéticos. (p. 221).

Les il·lustracions del llibre àlbum arriben directament a la ment dels lectors i lectores, es comuniquen amb ells i elles, i clarifiquen i evidencien el que succeeix en la història, relacionant tots i cadascun dels elements que hi apareixen, com són el text, la tipografia, el disseny i la imatge. Mitjançant les imatges, l'infant i el no tan jove, s'acosten al text; de manera que podríem dir que el text gairebé constitueix un pretext. Entre la paraula i les imatges existeix una relació que el lector/-a, segons les seues expectatives, esclarirà, interpretarà i valorarà tal com avança. D'aquesta manera, és imprescindible que el lector/-a s'endinse en ambdós mons paral·lelament.

Els llibres àlbum tracten qualsevol temàtica que resulte interessant, transversal i, fins i tot, universal, inclosos aquells tòpics que la societat sempre ha considerat temes tabú, tals com la diversitat sexual, la desigualtat, els estereotips sexistes i la violència de gènere. La finalitat d'exposar aquests tòpics en llibres infantils, és que els xiquets i xiquetes –i també les persones adultes- siguin capaços d'entendre millor el món real on viuen i d'afavorir una societat igualitària i justa on les diferències no són considerades desigualtats, sinó beneficis que ens enriqueixen com a persones.

3.1. Per què aquest àlbum?

A grans trets, és evident que la LIJ ha d'oferir una gran varietat de temes i models de personatges, actituds i principis ètics i morals per tal de reflectir la nostra societat actual: el context sociocultural en què vivim en aquest moment i no un altre que ja s'ha quedat enrere. Per tant, la LIJ també ha de mostrar als lectors i lectores la realitat que ens envolta cada dia.

Durant molts anys, s'han anat transmetent els mateixos tòpics, valors i ideologies en els contes tradicionals que més tard van passar a visualitzar-se amb les pel·lícules de la companyia cinematogràfica Walt Disney. De manera que no ens sorprèn el fet d'estar acostumats a històries que sempre esdevenen desenllaços feliços, independentment dels i les personatges que hi apareixen en cadascuna d'eixes narracions. Aquests acabaments es plasmen amb el principal i vital propòsit de la figura de la dona: casar-se amb el "príncep blau". Però, amb el temps, des dels estudis feministes de LIJ s'aborden temes vinculats a la igualtat d'homes i dones en totes les seues vessants i s'implementen en l'educació crítica

Llibre: Tenint en compte l'edat dels xiquets i xiquetes als quals m'adreça -6/7 anys-, el llibre àlbum que he elegit per analitzar a l'aula de Primària amb l'objectiu de treballar el gènere, la igualtat, les noves masculinitats i la coeducació en un àmbit domèstic, és *El príncep Ventafocs* escrit per Babette Cole i editat per l'editorial Destino. *El príncep Ventafocs* ens mostra una nova **adaptació del conte popular** *La Ventafocs* on es produeixen canvis de *rol* per visibilitzar allò amagat: la desigualtat de gènere. Es presenten *rols* alternatius als tradicionals i es mostren altres maneres de ser dones o homes més properes a les de l'actualitat. D'aquesta manera, es trenquen els valors conservadors i

els estereotips sexistes que amagava el conte clàssic. Ambdues narracions tenen la mateixa història de fons, la diferència és que canvia el sexe dels personatges protagonistes i antagonistes: aquelles que eren dones en el conte de fades, passen a ser homes i a l'inrevés. No obstant això, la funció dels i les personatges segueix sent la mateixa. La història mostra d'una manera humorística com, tant personatges femenins com masculins, poden i deuen desenvolupar les mateixes tasques en l'àmbit privat, concretament les feines de la llar, així es transmeten unes actituds i valors igualitàries per als lectors i lectores, independentment del seu sexe. Aquest fet també influeix en la identitat del lectors i lectores: ajuda a saber-los que, independentment del sexe al que pertanyen, poden realitzar els mateixos oficis que el sexe oposat.

Autora: **Babette Cole** (nascuda en 1949, Jersey, les Illes del Canal britàniques) és una anglesa escriptora i il·lustradora per a xiquets i xiquetes, qui ha creat més de 70 llibres il·lustrats. Va assistir a la Universitat de Canterbury of Art (ara la Universitat de les Arts Creatives) i va rebre una llicenciatura amb honors. Ella va treballar en la BBC en la creació de programes infantils com *Bagpuss* i *Watch With Mother*. El seu best-seller **El doctor Dog** ha sigut adaptat com a sèrie de dibuixos animats de gran èxit amb els xiquets i xiquetes. La major part del seu treball és la comèdia grollera com *El Llibre maloliente*, *El Llibre Pelut*, *El Llibre fangoso* i *El llibre Silly*.

Argument: *El príncep Ventafocs* narra la història d'un príncep menut, prim i tímid que tenia tres germans grans i peluts, els quals, injustament, sempre es reien d'ell. Els germanastres l'obligaven a fer les feines de casa mentre ells se n'anaven de festa de discoteca en discoteca. Un dia se li va aparèixer una petita fada que, sense voler-ho, amb els seus encantaments, el va convertir en un mico gegant i pelut. Content pel seu nou físic, el Ventafocs se'n va anar a la discoteca, però se'n va tornar ben prompte perquè no hi cabia per la porta. Pel camí, es va trobar una bonica princesa, la princesa Centimdor, qui es va espantar d'aquell mico. En tocar les dotze, va tornar a convertir-se en qui era i va fugir tan ràpidament que va acabar perdent els pantaló. La princesa Centimdor va decidir buscar qui els havia perdut per casar-se, ja que pensava que aquell príncep l'havia salvada del gran i pelut mico. Finalment, el príncep Ventafocs es va casar amb la princesa i junts van viure rics i feliços per sempre.

Personatges: el **Ventafocs** és el protagonista de la història, és un príncep atípic: xicotet, prim i tímid, ple de pigues i polls, contràriament als prínceps clàssics que coneixem. Es mou en un àmbit privat i domèstic on sofreix per haver de realitzar totes i cadascuna de les feines de casa. El nom Ventafocs prové d'haver de viure brut i cobert de les cendres de la llar. El protagonista, sent una víctima inicialment, es torna un heroi capaç de superar les seues adversitats i acabar amb aquelles situacions que el fan sofrir, casant-se amb la princesa Centimdor, de manera que és recompensat.

Els **tres germans** són els antagonistes, nassuts, peluts i forts que es dediquen a viure d'allò més bé i riure's de Ventafocs, contribuint així a que el protagonista sofrisca. Al final del relat, són castigats per la seua actitud: són convertits en fades domèstiques.

La **fada padrina**, l'auxiliar màgic i extraordinari de molts contes, sobretot dels tradicionals, també coneguts com "contes de fades", és jove i despistada, la qual apareix per casualitat per ajudar el Ventafocs a complir una tasca ben difícil: eixir del seu desgraciat estil de vida i obtindrà l'objectiu final del protagonista. Amb aquesta aparició en el conte, canvia la sort del/la protagonista, ja que la fada li concedeix tres desitjos, encara que resulten ser uns encantaments mal fets. El nombre 3 simbolitza la recerca de la pròpia identitat personal i social. Es concedeixen tres desitjos, un per cada germanastre.

La princesa **Centimdor** és bonica, milionària i activa ja que fa el possible per descobrir i conèixer el príncep misteriós amb la finalitat de casar-se amb ell. Centimdor, a diferència de les princeses dels contes de fades, actua com a heroïna de la situació personal, familiar i econòmica del Ventafocs, ja que ella l'allibera de la seua desgraciada manera de viure. La princesa és el propòsit i la recompensa que tant busca el protagonista.

El príncep Ventafocs és un àlbum summament interessant, beneficiós i enriquidor per educar els xiquetes i xiquetes, un àlbum amb qualitat literària i estètica que els ofereix noves maneres de ser dona o home, noves personalitats que no van lligades al sexe masculí o femení, sinó a la identitat individual de cada persona.

3.2. Anàlisi dels textos i les il·lustracions de l'àlbum *El príncep Ventafocs*

Remarcant la importància tant del text com de les il·lustracions en els àlbums, considerem important analitzar tot allò que hi apareix al llibre literari elegit per al TFG, tant a nivell escrit com a nivell visual. Aquest apartat s'inclou a l'annex.

4. L'àlbum a l'escola: una experiència de lectura crítica a 2n d'Educació Primària

4.1. Abans d'anar: què fer?

Abans d'anar a l'escola, per dur a terme la pràctica del TFG, s'ha d'elegir un llibre àlbum, no sols adequat per als xiquets i xiquetes d'aquesta edat, sinó que, a més, ha de ser seleccionat acuradament per la seua qualitat literària i estètica. Cal escollir un àlbum lligat a la coeducació efectiva que marca l'articulat de la Llei d'Igualtat. Així, tota la fonamentació teòrica està recollida al present TFG.

L'àlbum que he elegit és *El príncep Ventafocs* de Babette Cole. Una de les raons per les quals vaig seleccionar-lo, és que aquest mostra una nova versió d'un conte tradicional ple d'estereotips sexistes: *La Ventafocs*, una història universal que, si no és coneguda per tots i totes, sí per la majoria de nosaltres. Com ens recorda Consol Aguilar (2000):

Esta estrategia [recrear adaptaciones o nuevas versiones de los cuentos clásicos] se apoya en la previsión de un tipo de lector/a que tiene que poseer la previa lectura de las obras o de los textos específicos a los que se alude, puesto que sin su conocimiento previo sería más difícil la comprensión, captar la valoración y establecer la interpretación de un nuevo texto (p. 47).

4.2. A l'escola: contacontes

Una vegada ens endinsem en l'elaboració del TFG, el que més ens sol cridar l'atenció als i les universitàries, és aplicar tota eixa informació teòrica que hem buscat, amb la qual ens hem documentat i que, posteriorment, l'hem transformada en coneixement, poder dur-la als centres educatius i posar-la en pràctica. El centre on he dut a terme aquesta part pràctica és el CEIP Novenes de Calatrava a Borriana i, concretament, en una aula de segon curs d'Educació Primària, la qual comprén edats de 7 a 8 anys. Amb aquests i aquestes alumnes ja vaig dur a terme el Pràcticum II. Vaig decidir portar a la pràctica el meu TFG en aquesta classe i no en una altra diferent perquè els xiquets i xiquetes ja em coneixen i hi ha una major afinitat i confiança, no sols per la seua banda, sinó també per la meua.

Abans de llegir l'àlbum a l'aula, em vaig recordar a mi mateixa que la funció d'un contacontes és contar o llegir una història amb entusiasme per tal d'enganxar el públic al relat i fer-lo gaudir de l'experiència. En aquest cas, el públic són alumnes de segon curs de Primària. Seguint el fil entre l'ensenyament i la literatura, Consol Aguilar (2002) recull aquesta cita d'Antonio Muñoz Molina:

Uno de los lugares donde más intensamente sucede la literatura es el aula en donde un profesor sin más ayuda que su entusiasmo y su coraje le transmite a uno solo de sus alumnos el amor por los libros, el gusto por la razón en vez de por la brutalidad, la conciencia de que el mundo es más grande y más valioso que todo lo que puede sugerirle la imaginación (p. 14).

Abans de començar, també vaig fer memòria de les classes de Didàctica de la Llengua i la Literatura, on Consol ens advertia sobre la importància que té que els xiquets i xiquetes fullegin l'àlbum, miren i observen tot el contingut, tant el text com les il·lustracions des del principi fins al final del llibre, comptant també la portada, la contraportada i les guardes. El propòsit és que els i les infants siguin capaços d'interpretar ambdós llenguatges i extraure'n conclusions.

Una vegada predisposats tots i totes a la lectura, he llegit el títol del llibre àlbum i els he preguntat què els venia al cap quan deia "El príncep Ventafocs", si els recordava a alguna història que ja coneixien i de què creien que aniria el nou relat. Certament, han contestat allò que esperava, m'han dit: "El príncep Ventafocs serà com *La Ventafocs*, però en xic". D'aquesta manera els he incentivat per què mostraren interès i motivació per escoltar la nova història i que pararen atenció per si, efectivament, corresponia a les seues expectatives prèvies.

Durant la lectura, els i les alumnes han estat atents al que deia, a la història, es mostraven expectants, curiosos, intrigats i riellers. Tant, que m'interrompien de vegades per preguntar qualsevol dubte sobre el relat, ja que tenien ganes d'entendre-ho tot i que no se'ls passava res per alt, per avançar allò que creien que ocurriria en la història –encara que no n'estaven segurs- o, fins i tot, per donar la seua opinió sobre el que passa a la narració. A banda, mostraven empatia cap als i les personatges del llibre, expressaven les emocions que els transmetien, estretament relacionades amb les dels i les personatges. Aquesta segona part recull la **implementació pràctica** de la part teòrica del TFG.

Després de la lectura, entre tots i totes hem dialogat sobre el llibre àlbum, els i les estudiants han expressat el que pensaven i sentien, els seus propis sentiments i emocions que els ha transmet la

història, han opinat lliurement i han escoltat amb atenció i respecte les opinions de la resta de companys i companyes. Alguns dels comentaris que hi ha fet i que m'han sorprès perquè venen de xiquets ben menuts. Una xiqueta exposa: "el príncep Ventafocs es veu guapo de mico perquè no es veu com és en realitat sinó com vol veure's". Altra nena comenta: "el príncep Ventafocs és xicotet, igual que el peu de la princesa Ventafocs". A banda, entre altres coses, han comentat que consideraven que les imatges eren lletges, però, a continuació, entre ells i elles se n'han adonat que no ho eren, que les veien així perquè estan acostumats i acostumades a altres il·lustracions, com per exemple les imatges que mostra Walt Disney.

Conseqüentment, també s'ha treballat una estètica alternativa i de qualitat lligada a la il·lustració. Als xiquets i xiquetes, els ha paregut un conte estrany perquè no pensaven llegir una nova versió d'una història que ja sabien, i més canviant el sexe i posant-se en el lloc de l'home, però també els ha paregut bonic i han sigut conscients de que els homes i les dones tenim els mateixos drets i obligacions i que podem fer qualsevol feina sense fer discriminacions de sexe.

Seguidament, he conduït el debat amb una sèrie d'observacions i preguntes obertes. Un xiquet, quant al personatge del príncep, troba que no encaixa amb l'estereotip: "el príncep Ventafocs no pareixia un príncep perquè Ventafocs és xicotet, prim, pollós i pigallat". Una xiqueta, pel que fa a la princesa, exposa: "la princesa Centindor no és la típica princesa perquè no duu vestit". Un xiquet, novament, remet a l'estereotip Disney: "els prínceps típics són alts, guapos, forts i amb tabletas de xocolata". I altra xiqueta inclou una opinió lligada a les adaptacions feministes: "un home pot ser salvat per una princesa perquè les dones també podem ser valentes, responsables, ambicioses, decisives i exitoses (adjectius que he comentat jo prèviament amb la pregunta): l'home i la dona són iguals i cadascú és com és però s'esforça per ser millor." Però, el que més m'ha cridat l'atenció ha sigut aquest comentari sobre si un home és capaç de fer les mateixes tasques de casa que una dona: "sí, perquè un xic pot fer el mateix que una xica i a l'inrevés, tots som iguals i podem aprendre per igual. L'home i la dona que viuen en la mateixa casa, han de fer la mateixa faena."

Entre tots i totes ens hem adonat dels nombrosos missatges que transmet el llibre àlbum, tant al text com a les imatges, no sols el que apareix explícitament, sinó també allò que ho fa implícitament des del currículum ocult. Ariadna Agut i altres (2015) exposen:

[En el llibre àlbum] es tenen en compte nombrosos aspectes, com és el cas de la portada, la contraportada, les guardes, el text, la tipografia, les il·lustracions o l'estructura de la història, de manera que l'autor o autora ha de prendre moltes decisions en funció de la finalitat que vulga transmetre als lectors i lectores. L'elaboració d'aquest tipus de llibres requereix un gran treball, no sols per als escriptors, sinó també per als il·lustradors. Per tant, no es tracta només d'escriure un text i posteriorment il·lustrar-lo, sinó que hem de treballar en la construcció del text i

de les il·lustracions conjunta i simultàniament per donar significat a la història. (p. 49-50).

Per aquestes raons hem de ser conscients de la importància de llegir entre línies, analitzar i reflexionar sobre el que veiem i llegim. És evident que per ells i elles mateixos/-es no poden extraure tants significats com ho fem els adults, però amb la nostra ajuda sí ho poden fer.

5. Conclusions

Aquest treball contempla les tres modalitats del TFG:

- a) el vessant *teòric o bibliogràfic*, amb la recerca d'informació, aprenentatge i reflexió d'articles, llibres o blogs on-line, els quals tracten l'evolució i els canvis produïts en la Literatura Infantil i Juvenil (LIJ) i en el gènere;
- b) el vessant *pràctic o experimental*, on he pogut veure i comprovar tots aquells coneixements teòrics i metodològics adquirits;
- c) la modalitat *professional* amb aplicació de tot allò après amb documentació i practicat al centre educatiu d'estada en pràctiques, relacionant així la LIJ amb la meua titulació de mestra.

Conjuntament, les tres opcions del TFG m'han permés ampliar els meus coneixements sobre la LIJ i l'evolució del concepte de gènere en la societat, dur a terme aquests coneixements en una aula d'Educació Primària i enfortir no sols quin és el model de mestra que vull seguir, sinó també com vull ser a nivell personal.

6. Transformació des del TFG

La realització d'aquest TFG m'ha permés aprendre moltíssim professionalment i personal. *Professionalment*, he après sobre LIJ, les diverses teories i metodologies pedagògiques i la diferència conceptual amb les aplicacions en la LIJ entre sexe i gènere. Considere que amb aquest treball he recollit i integrat allò que he après durant aquests quatre anys del Grau en Mestre/-a d'Educació Primària, però especialment els continguts adquirits en l'assignatura "Didàctica de la Llengua i la Literatura Catalana". Abans de matricular-me en aquesta assignatura, en els cursos anteriors de la carrera, mai havia tractat l'àmbit literari ni tampoc m'havia plantejat com treballar d'una manera innovadora, més activa i crítica, seguint així un model inconformista. Però, a banda dels cursos acadèmics, també he intentat recollir les vivències de la meua infància, estretament relacionades amb els contes.

Personalment, he de remarcar que l'elaboració del TFG no sols m'ha aportat créixer, formar-me i definir les meues accions a nivell professional, sinó també *personal*. Amb el treball he aconseguit

canviar la meua perspectiva i visió sobre la LIJ, modificar el meu imaginari literari de Disney, tan aferrat des de la meua infància, i transformar el meu pensament sobre l'educació i el món en general. Ara que he definit la meua personalitat, tinc clar que vull educar els meus futurs i futures alumnes des del principi d'igualtat entre xiquets i xiquetes, entre homes i dones, agafant com a model la pedagogia crítica, ja que aquesta estableix coherència entre la teoria que es defensa en aquest TFG i la pràctica duta a terme. Ací, l'estudiantat es transforma i es compromet a investigar, descobrir, qüestionar i repensar sobre la realitat que l'envolta per tal de no acceptar la veritat oficial que ens ve donada. La teoria crítica defensa la radicalització de la democràcia entesa com la defensa dels drets i llibertats per a tota la ciutadania i la defensa de la transformació de les desigualtats socials (Aguilar, 2015: 78).

A banda de treballar seguint la pedagogia crítica, és imprescindible partir, no des del sexisme, sinó des de la coeducació, és a dir, cal educar als i les alumnes des del respecte, la igualtat, l'autonomia, la coresponsabilitat i el reconeixement mutu per què aquests xiquets i xiquetes tinguen les mateixes oportunitats, no sols dins de l'escola, sinó també dintre de la societat. Sols així, les noves generacions podran prendre decisions pròpies sobre el seu futur d'una manera lliure. Enguix i López (2014) ens recorden:

Coeducar supone visibilizar lo femenino y no considerar lo masculino como la única forma de ver la vida, no diferenciar entre lo que es adecuado o no para los niños, sino más bien recuperar los valores en positivo de la cultura femenina y masculina y potenciarlos en ambos sexos (p. 14).

El meu propòsit és afavorir un canvi d'actitud entre els/les professionals de l'educació i actuar contra les situacions injustes, transformant així les desigualtats culturals, socials i personals. Per dur-ho a terme, és necessari partir des d'un pensament divergent, plural, divers, flexible, obert i crític, i llegir llibres amb qualitat literària i estètica, amb l'única finalitat de fer conscients als lectors/-es de la importància de transformar la lectura de la paraula o de la imatge en la lectura del món en què vivim, comprenent-lo, qüestionant-lo i transformant-lo cap al tipus de societat que volem aconseguir.

7. Bibliografía, recursos en web i altra documentació

AGUILAR, C. (2000). "De la tradición oral a la realidad virtual". *CLIJ*, 125, 46-57.

URL: <http://repositori.uji.es/xmlui/handle/10234/85151>

AGUILAR, C. (2002). "Nuevo enfoque en la Didáctica de la LIJ". *CLIJ*, 151, 7-13.

URL: <http://repositori.uji.es/xmlui/bitstream/handle/10234/55422/1000127378.pdf?sequence=1>

AGUILAR, C. (2006). "Género y formación de identidades". *CLIJ*, 191, 7-15.

URL: <http://repositori.uji.es/xmlui/handle/10234/56004>

AGUILAR, C. (2007). "Del discurso de la domesticidad a la cultura queer en la Literatura Infantil y Juvenil." *¿Todas las mujeres podemos?: Género, desarrollo y multiculturalidad*. III Congreso estatal de la Fundación Isonomía. Castelló: UJI, 62-69.

URL: <http://hdl.handle.net/10234/56005>

AGUILAR, C. (2007). "Género, interculturalidad y percepción de la identidad gitana a través de la LIJ". *X Simposio Internacional. Lengua, literatura y género*. 1082-1098.

URL: <http://repositori.uji.es/xmlui/handle/10234/54642>

AGUILAR, C. (2008). "Lectura, genero, feminismo y LIJ". *Lenguaje y Textos*, 28, 223-228.

URL: <http://repositori.uji.es/xmlui/handle/10234/20554>

AGUILAR, C. (2009). "¿Por qué es importante el género en la Pedagogía Crítica?" *Revista Interuniversitaria de Formación del Profesorado*, 64, (23-1)121-138.

URL: <http://repositori.uji.es/xmlui/handle/10234/22972>

AGUILAR, C. (2012). "La tertulia literaria dialógica de LIJ y la alfabetización digital".

URL: <http://hdl.handle.net/10234/56046>

AGUILAR, C. (2012). "Presentación: La didáctica de la lengua y la literatura y la teoría crítica". *Lenguaje y Textos*, 36, 5-14.

URL: <http://repositori.uji.es/xmlui/handle/10234/71046>

AGUILAR, C. (2013a). "Género y formación crítica del profesorado: una tarea urgente y pendiente". *Revista Interuniversitaria de Formación del Profesorado*, 78, 177-183.

URL: <http://hdl.handle.net/10234/95110>

AGUILAR, C. (2013). "La tertulia literaria dialógica de LIJ en la formación inicial de maestros y maestras". *Revista Interuniversitaria de Formación del Profesorado*, 77, 93-102.

URL: <http://www.redalyc.org/pdf/274/27430138008.pdf>

AGUILAR, C. (2015). "Gènere i formació d'identitats en la formació inicial de mestres en LIJ" en Unitat d'Igualtat: Investigació i Gènere a la universitat Jaume I, Castelló. Publicacions de la universitat Jaume I, 77-82.

URL: <http://hdl.handle.net/10234/124784>

AGUILAR, C. (2015). "Igualdad, género y diversidad sexual en la Formación Inicial de Maestro/a en la Universidad Jaume I". *Temas de educación*, vol. 21, 1, 77-96.

URL: <http://hdl.handle.net/10234/159004>

AGUILAR, C. (2015). "Princesas Disney. De los cuentos clásicos a las nuevas interpretaciones culturales." *CLIJ*, 266, 22-33.

URL: <http://repositori.uji.es/xmlui/handle/10234/125804>

AGUT, A. i altres (2015). "Recull de reflexions. Diari dialògic de classe", de l'assignatura MP1034 del curs acadèmic 2015/2016, textos penjats en obert a l'aula virtual.

URL: <https://aulavirtual.uji.es/course/view.php?id=40887>

COLE, B. (1988). *El príncep Ventafocs*. Barcelona: Edicions Destino.

DÍAZ-PLAJA, A. (2002). "Leer palabras, leer imágenes. Arte para leer" a TIJERO, L. (Coord.) La seducción de la lectura en edades tempranas. MEC, 219-252.

URL: <https://dialnet.unirioja.es/servlet/articulo?codigo=809725>

DOONAN, J. (2001). "El libro-álbum moderno: suficiente bueno para niños". *Enlaces con la crítica*, 2, 2-8.

URL: <http://myslide.es/documents/revista-articulo-libro-album.html>

ENGUIX, N. I LÓPEZ, C. (2014). "La mochila violeta. Guía de lectura infantil y juvenil no sexista y coeducativa." Granada: Diputación de Granada y Delegación de Igualdad de Oportunidades y Juventud.

URL: <http://www.dipgra.es/uploaddoc/contenidos/11313/Gu%C3%ADa%20de%20lectura%20infantil%20La%20mochila%20violeta.pdf>

GRIMM, J. I W. (1999). "La Cenicienta". *Cuentos*. Madrid: Alianza, 190-200.

GUTIÉRREZ, F. (2005). "Taller del álbum ilustrado". *CLIJ*, 185, 52-58.

LLUCH, G. (2013). *La lectura en català per a infants i adolescents. Història, investigació i polítiques*. Barcelona: Biblioteca Sanchis Guarner.

LLUCH, G. I VALRIU, C. (2013). *La literatura per a infants i joves en català. Anàlisi, gèneres i història*. Alzira: Edicions Bromera.

LÓPEZ, A., ENCABO, E. I JEREZ, I. (2010). *Literatura infantil*. Murcia: Diego Marín.

PÉREZ, M. (2013). "El cuento de hadas feminista y las hablas manipuladas del mito: de la literatura a las artes visuales". *Amaltea. Revista de mitocrítica*, 5, 173-197.

URL: <http://pendientedemigracion.ucm.es/info/amaltea/revista/num5/perez.pdf>

PERRAULT, C. (1999). "Cenicienta o el zapato de cristal". *Cuentos completos de Charles Perrault*. Editorial Anaya.

REBOLLEDO, M. (2009). "Siete rompecuentos para siete noches". *Guía didáctica para una Educación No Sexista dirigida a madres y padres*.

URL: <http://www.educarenigualdad.org/siete-rompecuentos-para-siete-noches-gua-a-dida-ctica-para-una-educacia-n-no-sexista-dirigida-a-madres-y-padres>

RODARI, G. (2006). *Gramática de la fantasía. Introducción al arte de contar historias*. Barcelona: Planeta.

VARELA, N. (2013). *Feminismo para principiantes*. Barcelona: Ediciones B.

Normes de citació APA, 6a edició

URL: <http://www.suagm.edu/umet/biblioteca/pdf/GuiaRevMarzo2012APA6taEd.pdf>

- Recursos en web al voltant del conte

<http://www.compartelibros.com/autor/babette-cole/1>

<http://lartdeleslletres.blogspot.com.es/2012/10/el-princep-ventafocs.html>

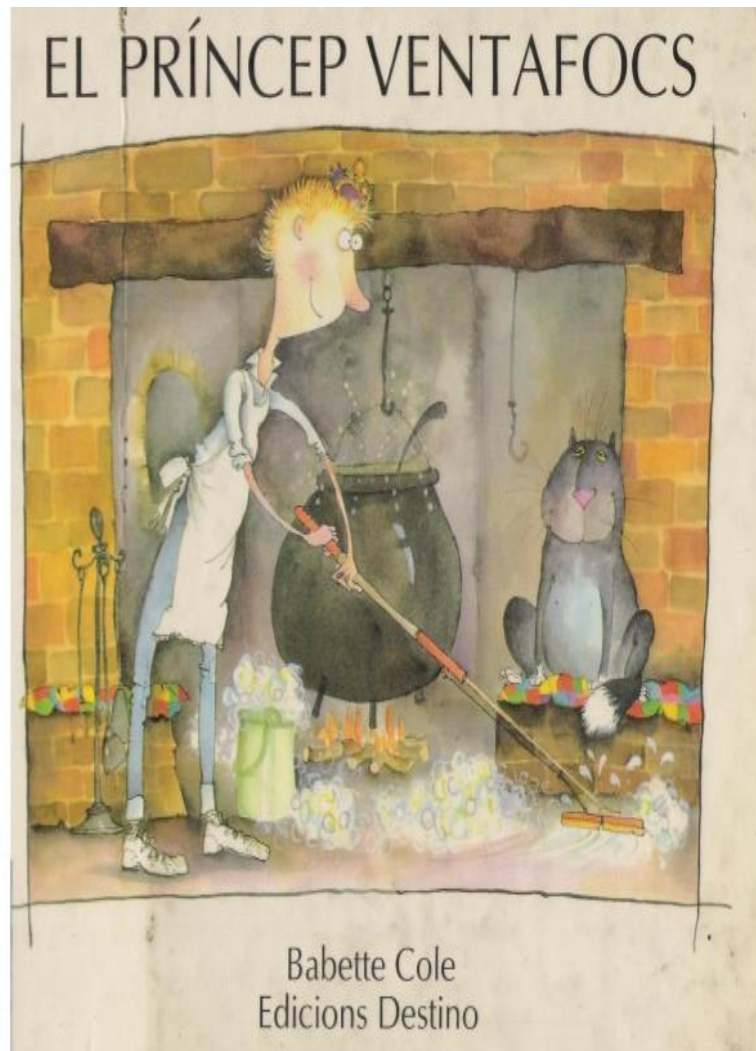
<https://unpetitmondecontesblog.wordpress.com/2016/01/26/el-princep-ventafocs/>

https://drive.google.com/a/uji.es/file/d/0B_quYRaDICI1SzRrVG0yWkJsdzg/view

<http://www.generandoigualdad.com/el-principe-ceniciento/#sthash.roKozW71.dpuf>

<http://pilarperezeducacionartistica.blogspot.com.es/2009/03/reescritura-de-la-cenicienta.html>

8. Annex 1: Anàlisi dels textos i il·lustracions de l'àlbum *El príncep Ventafocs*

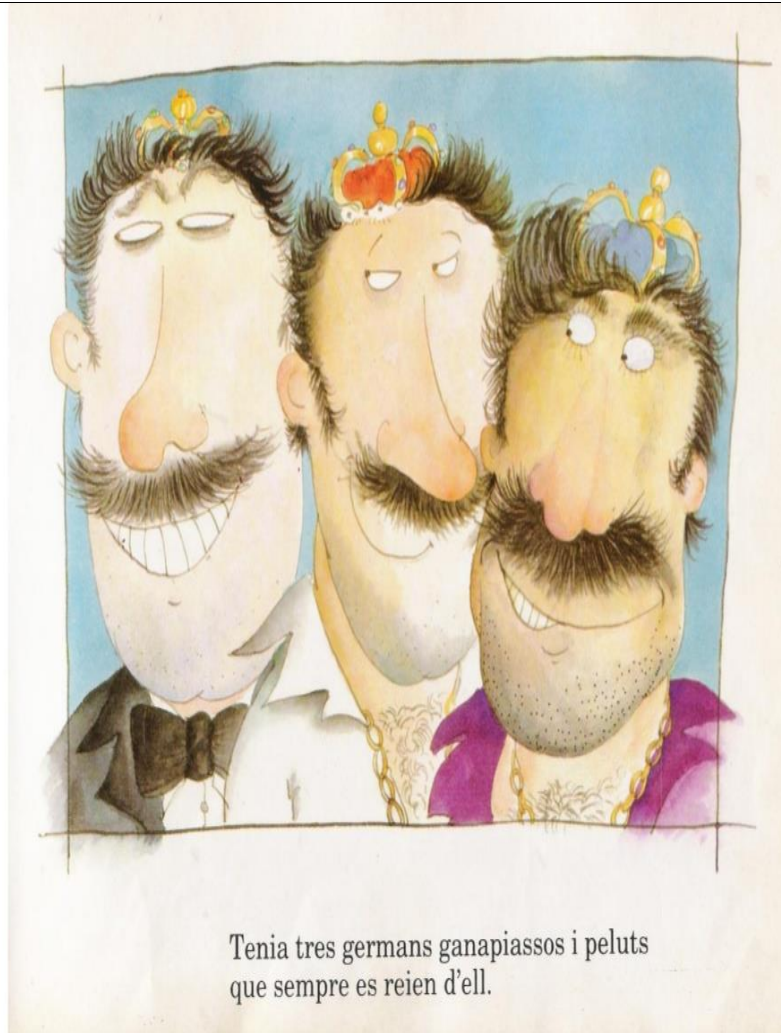
A l'inici de l'àlbum de Babetta Cole, concretament a la portada, el primer que ens crida l'atenció als lectors/-es és el títol *El príncep Ventafocs*, el qual ja ens avança que el relat girarà al voltant d'un príncep anomenat Ventafocs. Aquest nom ens sorprèn perquè la majoria de nosaltres ja coneixem una història protagonitzada per Ventafocs, la diferència és que aquest conte clàssic narra la vida d'una princesa i no d'un príncep.

Si observem la il·lustració, hi veiem una contradicció entre el títol i la imatge: un príncep ben diferent al que estem acostumats i acostumades si partim del nostre imaginari literari de Disney. No veiem un príncep atractiu i elegant, sinó més bé al contrari: un príncep antiheroi que, és cert que duu una corona, però també porta un davantal per no embrutar-se mentre neteja. A banda, va vestit amb roba que usem actualment, però que es va posar de moda als anys 60: els vaquers coneguts com *blue jeans*. L'acompanya el seu gat i ambdós se situen en un ambient casolà.

A la primera pàgina del llibre, hi veiem el príncep Ventafocs situat baix i a la dreta de la pàgina, en contraposició al sentit de la lectoescriptura –de dalt a baix i d’esquerra a dreta-. El primer que ens fixem és en la imatge del príncep, però, per la seua distribució, aquesta ens obliga a llegir posteriorment el text.

El text i la imatge, en aquest cas, estan en concordança: ambdós exposen que el príncep Ventafocs no pareixia un príncep real ja que sempre ens han mostrat prínceps alts, forts, atractius i elegants. D’aquesta manera, es trenquen els nostres esquemes sobre l’imaginari literari que posseïem dels “prínceps blaus” i ens ofereixen una altra aparença física de príncep, esdevenint així noves masculinitats.

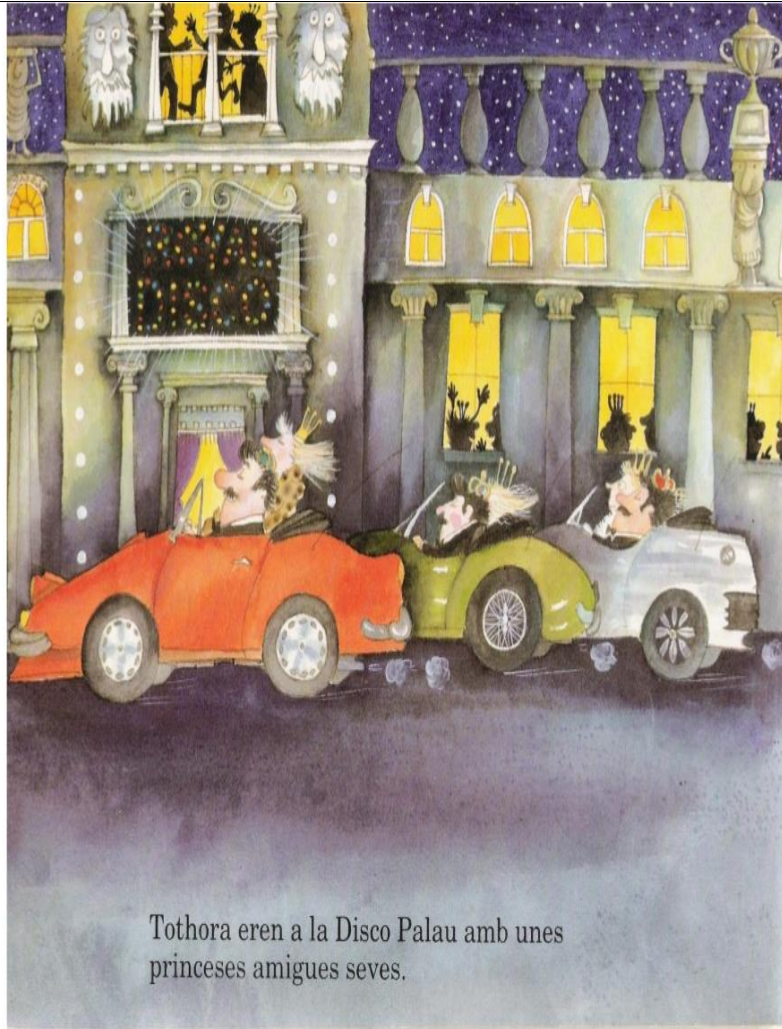

En aquesta il·lustració apareixen els tres germans del Ventafocs, summament diferents a ell, tant físicament com psíquica. Si ens fixem en la seua aparença, hi veiem uns homes morens i macarres amb els pèls desbaratats i un enorme bigot. Dos dels germans duïen unes cadenes d'or i camises obertes per tal d'ensenyar el pèl del pit.

Analitzant la vestimenta, intertextualment ens remet a pel·lícula estatunidenca de 1977 titulada *Saturday Night Fever* ("Fiebre del sábado noche"), un film dirigit per John Badham i protagonitzat per Karen Lynn i John Travolta. Aquest actor, cantant i ballarí americà es caracteritzava per dur camises i jaquetes estretes i obertes, pantalons de campana i sabates de ball.

Tornant al llibre, els germans del Ventafocs representen la figura dels mascle dominant: fort, pelut, viril, poderós, masculí i líder.

Tothora eren a la Disco Palau amb unes
princeses amigues seves.

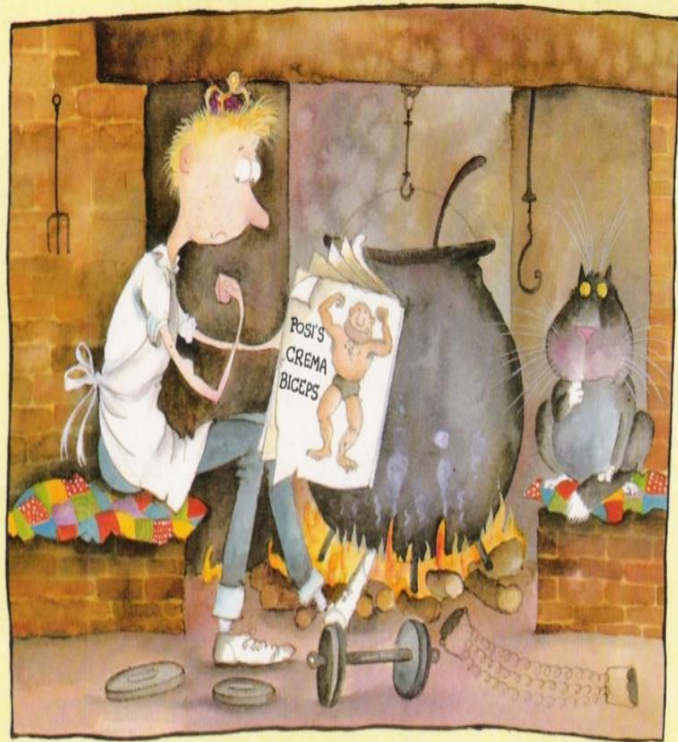
Seguint el contingut de la pàgina anterior i de la seua intertextualitat amb la “Fiebre del sábado noche”, a la imatge hi veiem els tres germans anant a la discoteca, cadascú amb el seu cotxe propi descapotable per evidenciar l'estat econòmic al que pertanyen, i acompanyats per dones de la seua mateixa classe social: princeses.

La pel·lícula esmentada idolatra el “món de la nit”, és a dir, la vida nocturna caracteritzada per eixir molt, anar de festa a discoteques i ballar per evadir-se dels problemes de la vida quotidiana, també com fem generalment els i les joves en l'actualitat.

La música que s'escoltava en la dècada dels 70, era la música disco, un gènere musical de ball derivat del R&B (*rhythm and blues*), el qual va mesclar el soul i el funk, i es va popularitzar en les discoteques.

Recordem que la data original de publicació del llibre és altra dada a tenir en compte.

— Si fos fort i pelut com els meus germans...!
— pensava a la vora del foc, en acabar la feina.

A la pàgina, hi trobem el príncep Ventafocs assegut al costat de la xemeneia, pensatiu sobre el seu estil de vida. Llig una revista culturista dels seus germans sobre com aconseguir un bon físic. També hi observem a terra eines que trobem a qualsevol gimnàs: peces i cintes per enfortir els bíceps.

Amb aquesta imatge podem reflexionar sobre la importància que rep hui en dia tindre un físic atractiu en la societat en què vivim, una societat estètica i superficial influenciada per les modes. L'aspecte físic s'ha convertit en un indicador social d'estatus, èxit i felicitat.

Així, l'estètica rep tanta importància que, fins i tot, moltes persones es fixen més en l'aparença física i no pas en la personalitat de cada individu.

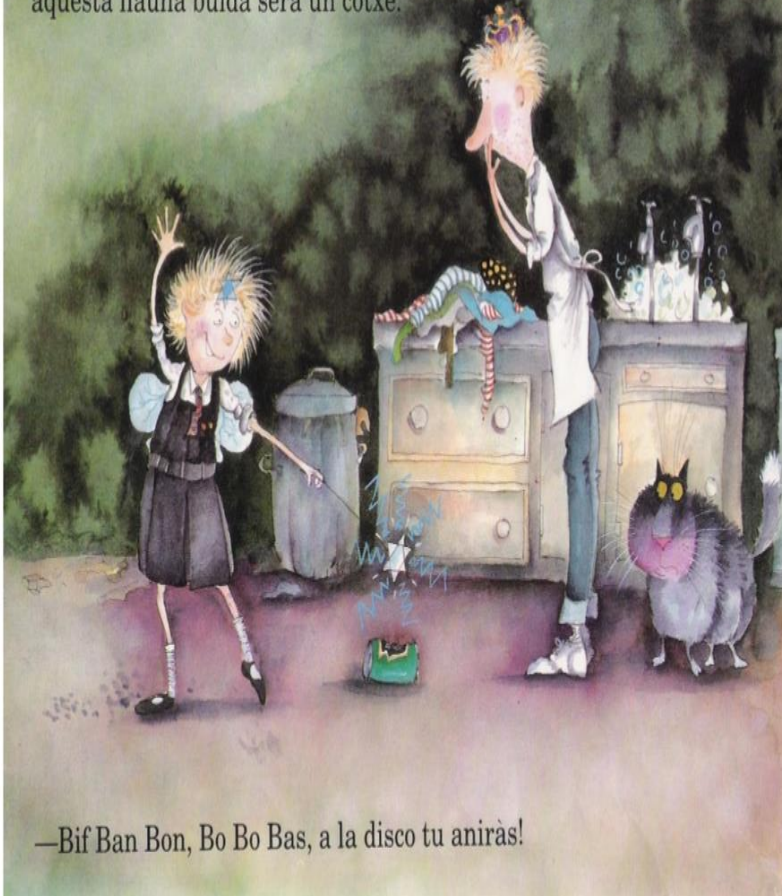
Un dissabte a la nit, mentre ell rentava mitjons,
per la xemeneia va caure una fada una mica llardosa.

A la imatge hi veiem com cau per la xemeneia una fada principiant vestida amb un uniforme anglés. Sabem que es tracta d'un ser fantàstic per les ales en forma de papallona i per la vareta màgica que duu en la mà. L'uniforme escolar és normal als centres educatius anglesos.

A banda, hi observem dos àmbits contraposats pel que fa a la neteja. Per una banda, veiem el Ventafocs llavant a mà diversos calcetins. A la pica, es mostren bombolles blanques i de diferents colors. Doncs, el color blanc expressa neteja i puresa. Aquestes bombolles són causades per mesclar l'aigua amb el detergent que trobem a la dreta de la imatge. Per altra banda, trobem la fada padrina envoltada d'un fum gris, fet que expressa brutícia.

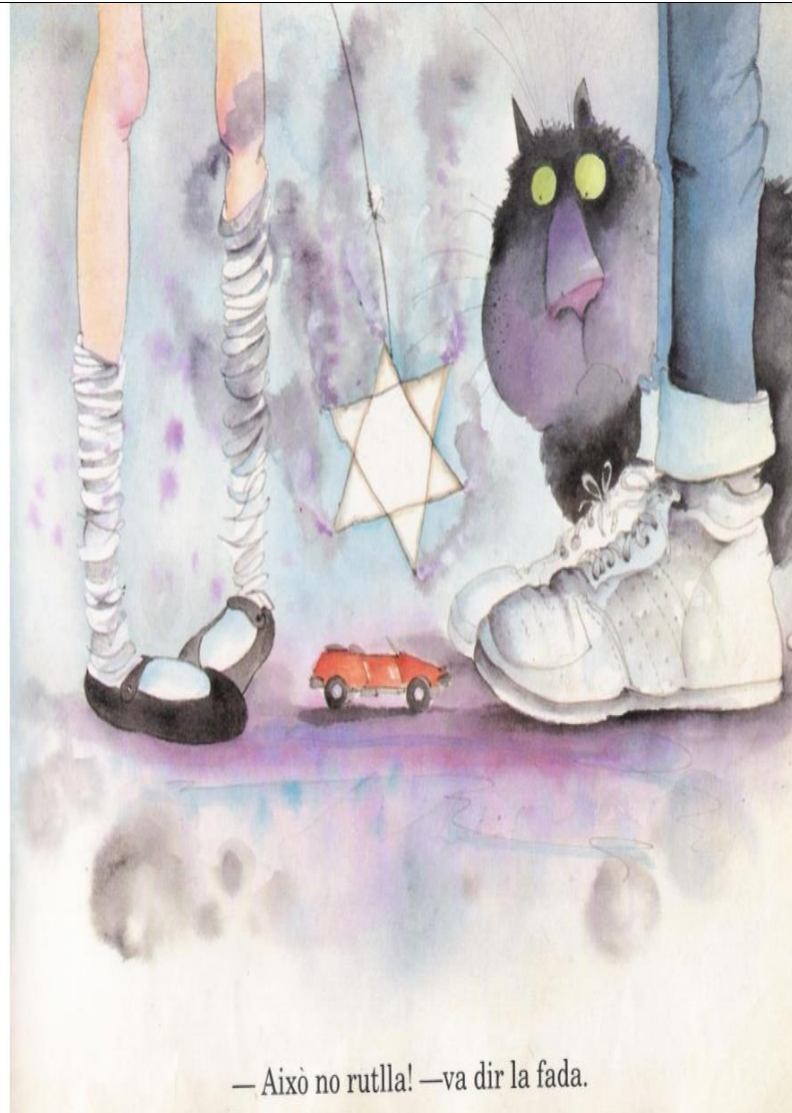
—Tots els teus desitjos
s'acompliran —va dir la fada—.
Zis Zis Bum, Tic Tac Totxe,
aquesta llauna buida serà un cotxe.

—Bif Ban Bon, Bo Bo Bas, a la disco tu aniràs!

En aquesta pàgina hem de prestar especial atenció al text, concretament a les fórmules màgiques que emprava la fada padrina són les següents: “tots els teus desitjos s’acompliran. Zis Zis Bum, Tic Tac Totxe, aquesta llauna buida serà un cotxe” i “Bif Ban Bon, Bo Bo Bas, a la disco tu aniràs”. Ambdues són frases d’encanteris que resulten diferents i divertides per als lectors/-es.

A banda del text, si ens fixem en la imatge, hi veiem una espècie de nuvolosa verda, el color que representa l’esperança, en aquest cas, l’esperança del Ventafocs per canviar la seua vida. Un altre aspecte destacable en la il·lustració, és l’expressió temorosa del gat, la qual ens avança que els conjurs màgics no sempre surten com ens agradaria, sinó que hi poden haver algunes complicacions.

En aquesta il·lustració, el que realment destaca és el nou enfocament de la imatge: el primer pla. Es tracta d'un pla fotogràfic transgressor, ja que no mostra la cara dels personatges, sinó els peus. El primer pla s'empra per destacar alguns elements específics: els peus, concretament les sabates, i la llauna convertida en cotxe de joguet, amb el qual els xiquets i xiquetes poden sentir-se identificats/-es. El primer pla mostra enfocaments propers, creatius i originals per a remarcar una sèrie d'elements que passarien desapercibuts en qualsevol altre tipus de pla. D'aquesta manera, l'il·lustradora aconsegueix dirigir la mirada del lector/-a per fixar-se en una sola cosa: l'encantament que ha dut a terme la fada.

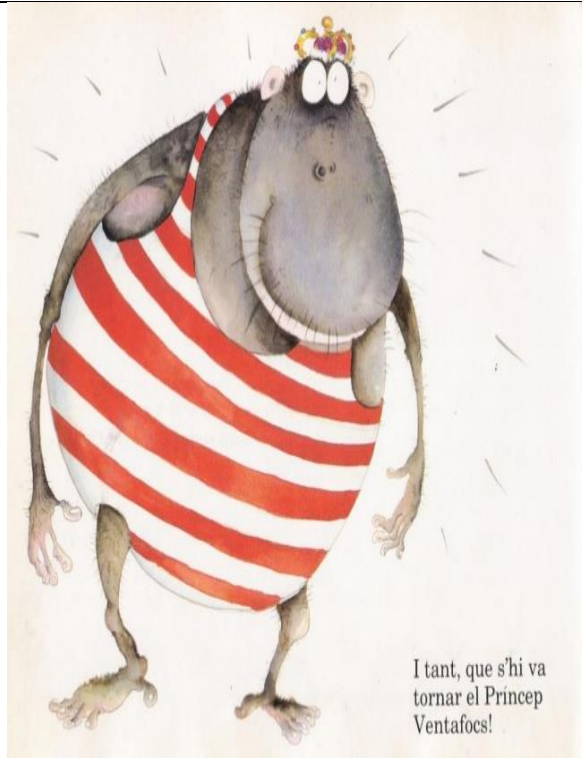
— Dit de rata i ull de tritó petit,
que els teus parracs es
converteixin en un vestit!

(«Carat! —va pensar la
fada—, no volia dir pas un
vestit de BANY!»)

— Ara acompliré el teu desig més gran. Seràs pelut
i gegant!

Novament apareixen fórmules màgiques, encara que la fadeta no domina aquests encanteris: “Dit de rata i ull de tritó petit, que els teus parracs es converteixin en un vestit!” i “Carat!, no volia dir pas un vestit de BANY”.

I tant, que s'hi va tornar el Princep Ventafocs!

— Ostres! —va dir la fada—. Ja m'ha tornat a sortir malament, això, però segur que a mitjanit serà com abans.

En aquesta imatge veiem com el príncep Ventafocs s'ha transformat en un mico, l'animal antecessor en l'evolució de l'ésser humà. De nou, es mostra que la fadeta és en realitat una aprenent.

Poc s'ho pensava, el Príncep Ventafocs,
que era un mico gros i pelut
per culpa d'aquell
encanteri mal fet.

Ell es trobava d'allò més bufó!

En aquesta pàgina, tant el text com la imatge ens donen a entendre que el príncep Ventafocs, mirant el seu reflex a l'espill, no es veu com és realment, sinó, més bé, com vol veure's: un home semblant als seus germans, però més atractiu encara. L'espill es considera, entre altres, un símbol de la imaginació o de la consciència, ja que té la capacitat de reproduir els reflexos del món visible en la seua realitat formal. L'espill, per tant, és el vehicle mental on es produeix l'autocontemplació i el reflex de l'Univers. Aquesta visió errònia i transgressora del Ventafocs sobre l'espill, es deu a l'enorme importància que rep l'aparença física en la societat, ja esmentada anteriorment.

A les versions originals, pel que fa al vestit, Perrault: “-Sí, pero ¿voy a ir con estos vestidos tan feos? Su madrina no hizo más que tocarla con su varita mágica y al instante sus vestidos se convirtieron en vestidos de tisú de oro y plata, recamados de piedras preciosas; después le dió un par de zapatos de cristal, los más bonitos del mundo.” En canvi, a la versió dels Grimm: “-Muévete y sacúdete arbolillo, echa oro y plata en mi delantalillo. Y el pájaro le echó un vestido bordado en oro y plata y unas zapatillas con adornos de plata y seda.”

A la imatge veiem com el príncep Ventafocs no es queixa dels encanteris mal fets, sinó que intenta aprofitar allò que li han facilitat: un transport. Aquest cotxe de joguet l'usa com si fóra un monopatí. Ens podem fixar que, encara que és de joguina, té les llums davanteres enceses per tal de veure's en la foscor de la nit.

En la versió original de Perrault, el transport per anar al ball és ben diferent:

“-Ve al jardín y traéme una calabaza.

Cenicienta fue enseguida a coger la más hermosa que pudo encontrar y se la llevó a su madrina, sin lograr entender cómo aquella calabaza podría hacerla ir al baile. Su madrina la vació, dejando solo la corteza, la tocó con su varita mágica, y la calabaza se convirtió en seguida en una hermosa carroza dorada. Después fue a mirar a la ratonera, donde encontró seis ratones vivos aún; dijo a Cenicienta que levantara un poco la trampa de la ratonera, y a cada ratón que salía lo golpeaba con su varita, y enseguida el ratón se transformaba en un hermoso caballo; lo cual formó un precioso tiro de seis caballos, de un hermoso color de ratón tordillo claro. Como estuviera preocupada por encontrar algo que le sirviera de cochero: [...] Cenicienta le trajo la ratonera, donde había tres ratas muy gordas. El hada cogió una de las tres, por las magníficas barbas que tenía y, habiéndola tocado, la transformó en un gordo cochero [...]

Però en arribar en aquella disco de prínceps,

no va passar per la porta de tan gros com era!

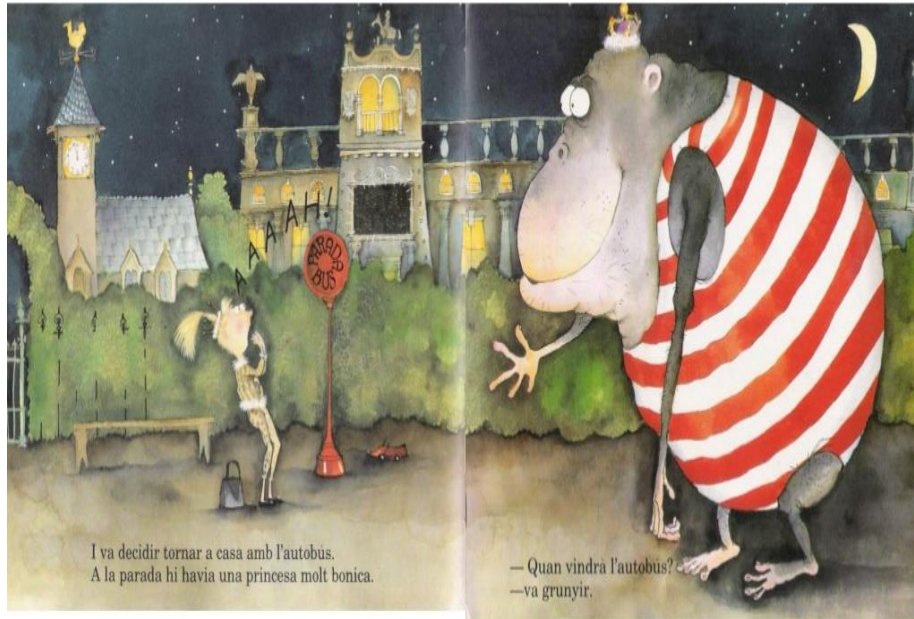

En aquestes dues pàgines, podem observar diversos prínceps i princeses escoltant música rock en directe i ballant-la. El *rock and roll* va nèixer amb la combinació de dos gèneres musicals anterior: el *rhythm and blues* –que sonava en “Fiebre del sábado noche”- i el *country*. Els instruments que s’usen en el rock són el baix, la bateria i la guitarra elèctrica, que podem observar-la amb els músics de dalt de l’escenari.

Analitzant la imatge, un dels aspectes que ens crida l’atenció són els dos espais que mostra: dins de la discoteca, on trobem els prínceps i princeses, i fora al carrer on se situa el príncep Ventafocs. Si ho traslladem al teatre, podem dir que el Ventafocs es troba darrere del teló per tal de contrastar ambdós àmbits i remarcar que no pertany a eixe estil de vida.

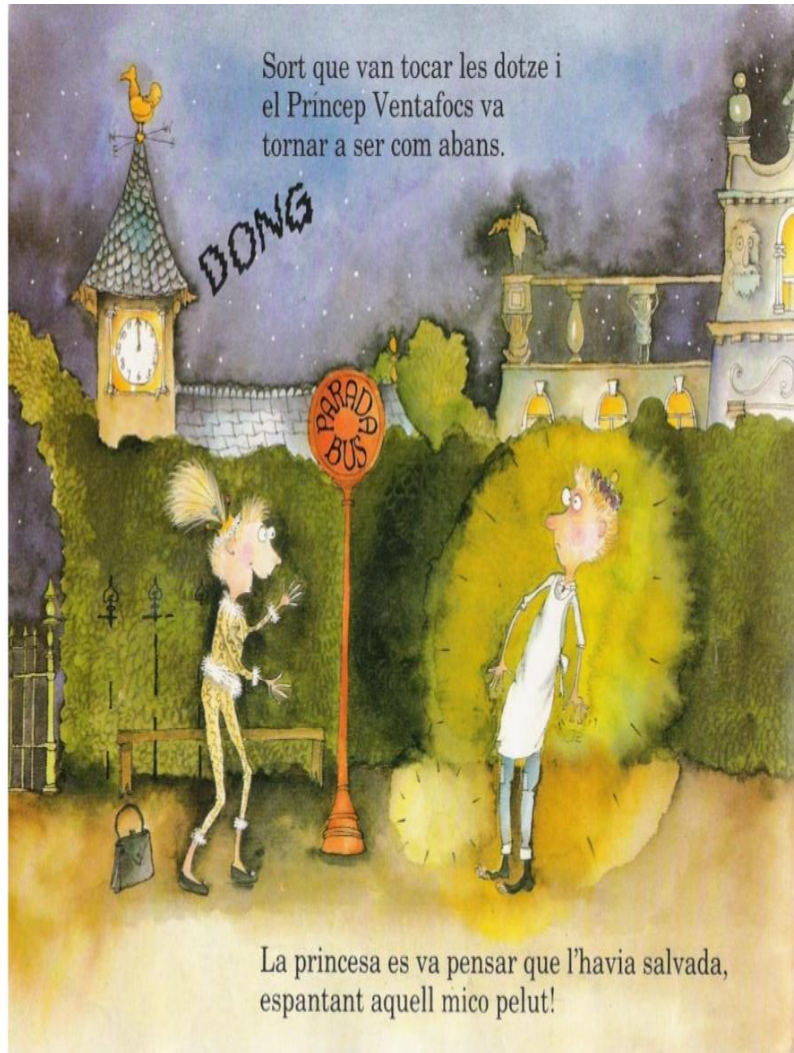

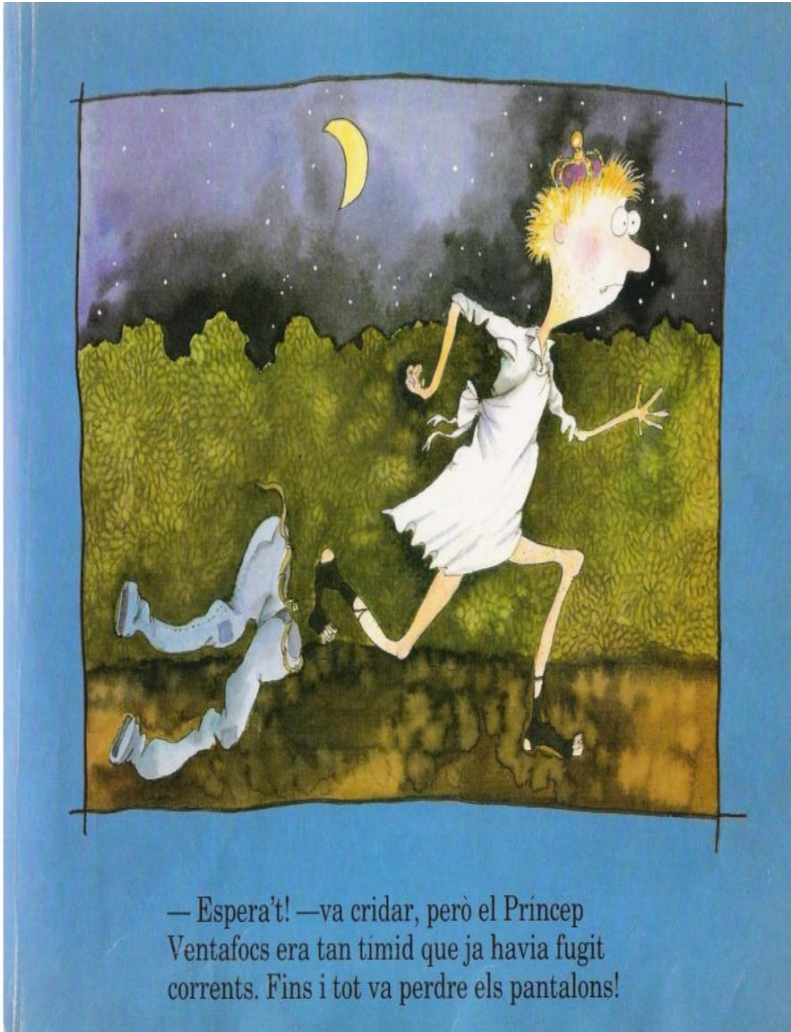

En ambdues pàgines, observem el príncep Ventafocs i la princesa Centimdor esperant a la parada de l'autobús. Sabem on se situen, no sols perquè ho explicita el text, sinó també pel piló on s'escriu clarament "parada bus" i pel seient que hi ha. De fons, trobem el rellotge, fet que ens indica que prompte hi acabarà l'encanteri de la fada.

Centimdor, en veure el mico s'espanta. No sols veiem la seua expressió mitjançant la imatge, sinó també a través de l'onomatopeia, la qual ens amplia la formació.

Tant el text com la imatge, exposen que l'encanteri finalitza tocades les dotze de la nit. A la il·lustració, prop del rellotge, hi apareix una onomatopeia per destacar l'hora. Si ens apropem als personatges, veiem com al Ventafocs l'envolta una espècie de lluentor groguenca que expressa un conjur màgic. Analitzant el Ventafocs i la Centimdor, podem observar la diferència entre la vestimenta de l'u i de l'altre: Ventafocs es vesteix amb peces sencilles que no segueixen cap moda, en canvi, Centimdor hi apareix preciosa amb el seu conjunt de lleopard.

— Espera't! —va cridar, però el Príncep Ventafocs era tan tímid que ja havia fugit corrents. Fins i tot va perdre els pantalons!

En aquesta pàgina, a diferència de La Ventafocs, el príncep perd en lloc de la sabata, els pantalons, uns texans identificables amb la roba de qualsevol xiquet/-a.

A la versió original dels germans Grimm, en lloc dels texans, Ventafocs perd una sabata:

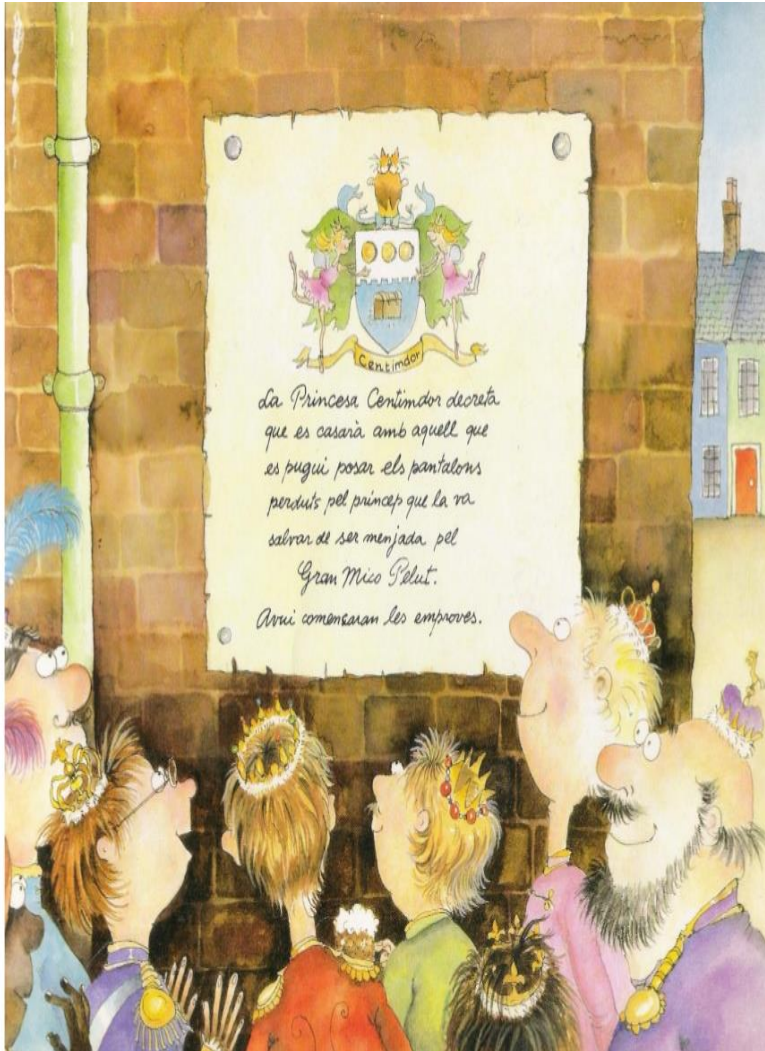
“Cuando anocheció Cenicienta insistió en irse, y el príncipe quiso acompañarla; pero huyó tan rápidamente que no pudo seguirla. Mas esta vez el príncipe había recurrido a un ardid y mandado embadurnar con pez toda la escalera: al bajar la joven por los peldaños, se le quedó pegada la zapatilla izquierda de uno de ellos. El príncipe la cogió y era diminuta, graciosa y toda de oro. A la mañana siguiente se presentó en casa del padre y le dijo: -Ninguna otra ha de ser mi esposa, sino aquella cuyo pie quepa en este zapato.”

Aquella princesa era
la bonica i milionària
Princesa Centimdor.
Va dictar un ban per
trobar el propietari
dels pantalons.

Ací, Centimdor cerca el propietari dels pantalons.

Centimdor dicta un ban per anunciar la seua futura boda, amb una única condició: la boda serà amb “aquell que es pugui posar els pantalons perduts”.

Com en tota prova d'un conte lligada a unes noces, el premi és la princesa, però aquesta vegada és iniciativa d'ella. A la il·lustració, hi veiem molts candidats per a la boda, tots ells prínceps.

A la versió de Charles Perrault, ocorre el següent:

“Le dijeron que sí, pero que había huido en cuanto habían dado las doce de la noche, y tan rápidamente, que había dejado caer uno de sus zapatitos de cristal, el más bonito del mundo; que el hijo del Rey lo había recogido, y que no había hecho más que mirarlo durante todo el resto del baile, y que indudablemente estaba muy enamorado de la hermosa persona a quien pertenecía el zapatito.

Y decían verdad, porque, pocos días después, el hijo del Rey mandó publicar a toque de corneta que se casaría con aquella a quien le valiera el zapatito.”

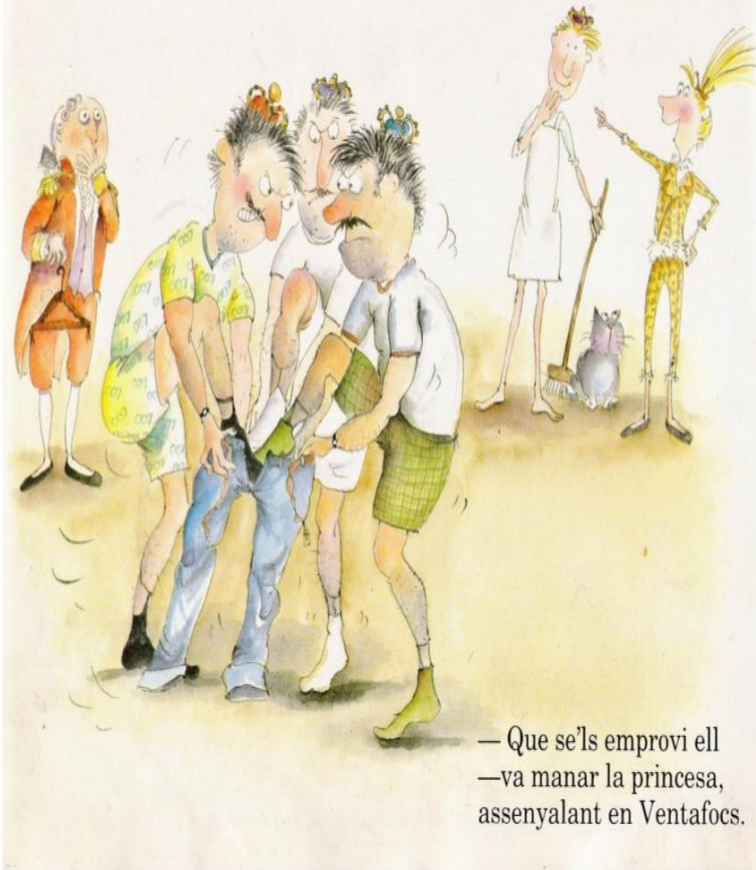

En aquesta il·lustració, veiem com es presenten prínceps de totes les classes amb la finalitat d'emprovar-se els pantalons i casar-se amb la princesa Centimdor. Analitzant la imatge, hi ha dos detalls que ens criden l'atenció: els cocodrils que duen com a mascota, tal com si foren gossos domèstics, i els logotips dels calçotets. Els logos en qualsevol tipus de roba, i més encara en la roba interior, mostren la marca d'eixe producte.

En la societat de hui en dia, i també com veiem en la dècada dels 70, es dóna molta importància a les marques de moda, ja que la societat en general veu aquests logos com un símbol de prestigi social, tant, que alguns/-es de nosaltres comprem, no roba amb les marques originals si no ens ho podem permetre, però sí amb imitacions. Tot açò ho fem per aparentar, més que demostrar, la classe de persones que som, doncs, la majoria de nosaltres tenim el prejudici que si portem roba de marca, ens acceptaran millor en la societat en què vivim.

Com us podeu pensar, els germans del Príncep Ventafocs es barallaven per ficar-hi les cames...

— Que se'ls emprovi ell
—va manar la princesa,
assenyalant en Ventafocs.

En aquesta pàgina podem observar com els germans, també amb roba interior de marca, es barallen per ficar-se els pantalons, encara que cap dels tres ho aconsegueix. Ací, els tres germans actúen no sols d'una manera egoista amb el príncep Ventafocs, com ja hem vist durant tot el relat, sinó també entre ells.

De fons, mentre els germans lluiten entre ells, veiem com Centimdor senyala el Ventafocs per què ell també se'ls emprove, sent, per tant, iniciativa de la dona i no de l'home.

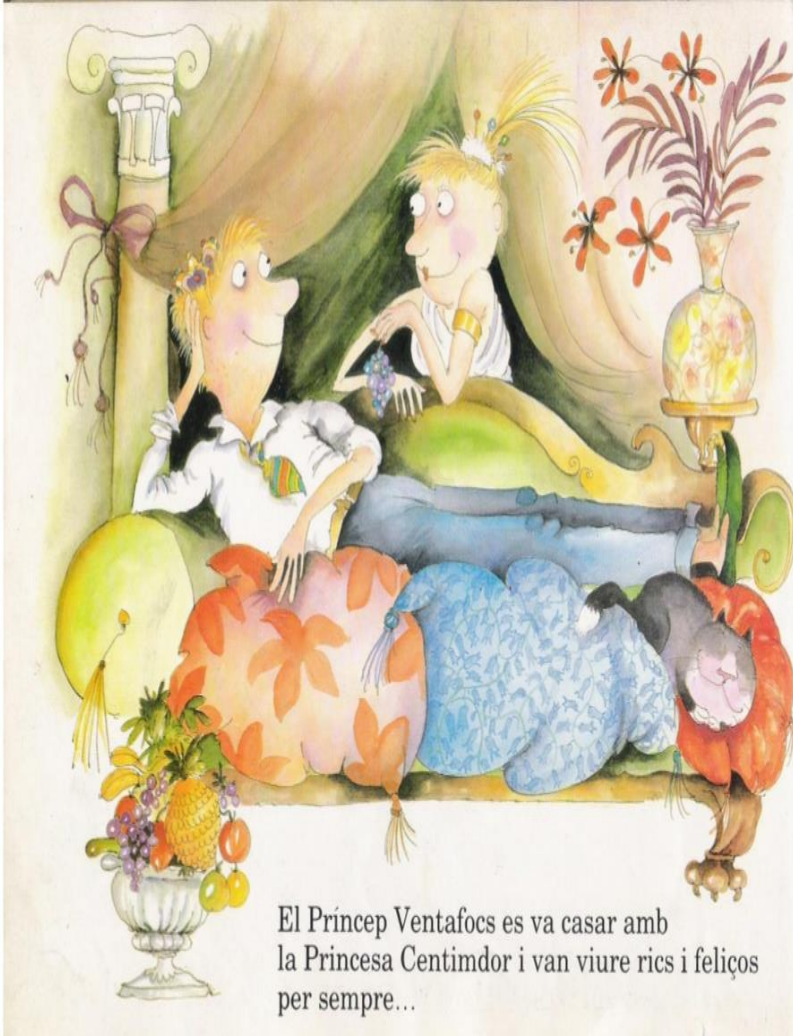
— Aquest mitja cerilla no se'ls podrà posar
— van riure els seus germans.

...Però ho va fer!
La Princesa Centimdor se li va declarar a l'acte.

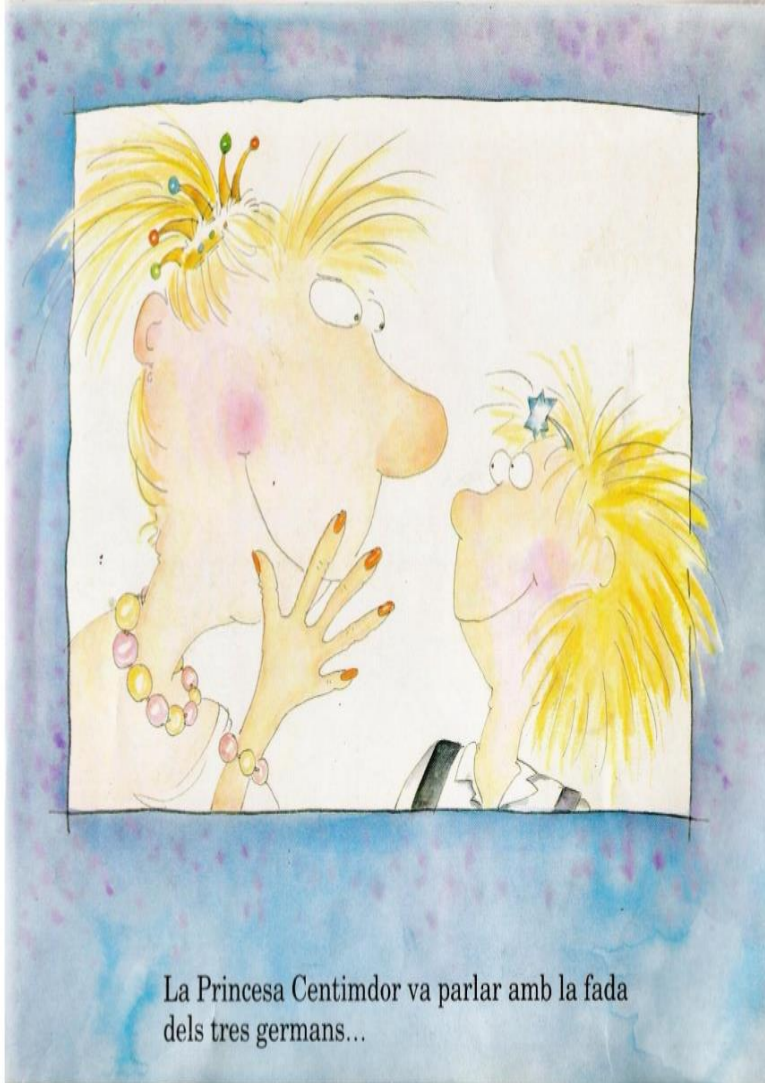
En la il·lustració veiem com els tres germans encara estan enfadats per no aconseguir el que volien i no es rendeixen amb les constants burles cap al Ventafocs. Però, per a sorpresa seua, Ventafocs es posa els seus pantalons perduts i, com és clar, li venen al fil. Per primera vegada, els germans es mostren realment ofesos. Seguidament, Centimdor es declara al príncep Ventafocs, remarcuem, novament, que per iniciativa pròpia.

El Príncep Ventafocs es va casar amb
la Princesa Centimdor i van viure rics i feliços
per sempre...

En aquesta pàgina, observem Ventafocs i Centimdor ja casats. Si ens fixem en el protagonista, podem comprovar com els seus desitjos inicials per canviar el seu estil de vida, han canviat. El veiem gitat, tranquil, relaxat, content i feliç pel seu canvi. Com ocorre als contes clàssics, el príncep i la princesa “van viure rics i feliços per sempre”.

La Princesa Centimdor va parlar amb la fada
dels tres germans...

No contenta amb això, Centimdor i la fadeta decideixen un càstig per als germans del Ventafocs.

Convertint-los en “fadetes domèstiques. I van fer la neteja del palau per sempre més.”

Aquest càstig s’inspira en el càstig molt més cruel dels germans Grimm:

“Cuando llegó el día de la boda, se presentaron las falses Hermanas, deseosas de congraciarse con Cenicienta para participar de su suerte. Cuando los novios se encaminaron a la iglesia la mayor de sus Hermanas iba a su derecha, y la menor a su izquierda: entonces las palomas, de sendos picotazos, les sacaron un ojo a cada una. Después, cuando salieron, la mayor iba a la izquierda y la menor a la derecha: entonces las palomas, de sendos picotazos, les sacaron un ojo a cada una. Y de este modo, como castigo por su maldad y falsedad, quedaron ciegas para el resto de sus vidas.”

En canvi, a la versió de Perrault no hi ha cap càstig, sinó que el final de la historia és amable, malgrat que els Grimm siguen posteriors en el temps a Perrault:

“Cenicienta, que era tan buena como hermosa, hizo alojar a sus hermanas en el palacio, y el mismo día las casó con dos grandes señores de la Corte.”

